

Vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku

Adriana Filipi

Bakalářská práce
2023

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Adriana Filipi**
Osobní číslo: **H20456**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti seniorského věku, vzdělávání seniorů a univerzit třetího věku.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
KALVACH, Zdeněk, 2004. Geriatrie a gerontologie. Praha: Grada. ISBN 80-247-0548-6.
ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ, 2015. Edukace seniorů. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5446-8.
VETEŠKA, Jaroslav, 2016. Gerontagogika: psychologicko-andragogická specifika edukace a aktivizace seniorů. Praha: Česká andragogická společnost. ISBN 978-80-905460-4-2.
VIQUE, Jordi, 2007. Zdraví pro třetí věk. Praha: Rebo. ISBN 80-7234-536-2.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **25. ledna 2023**
Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 25. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Téma bakalářské práce je zaměřeno na vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku. Teoretická část se zabývá samotným člověkem v postproduktivním věku a změnami, které se dějí ve stáří. Dále aktivním stárnutím a strategií úspěšného stárnutí. Práce se věnuje možnosti vzdělávání, motivaci při studiu a také možným bariérám, které mohou při studiu nastat. Teoretická část se dále zabývá historií univerzit třetího věku, samotným vznikem univerzit v České republice a problematikou týkající se on-line výuky.

Praktická část této závěrečné práce byla realizována formou dotazníkového šetření mezi 100 respondenty města Rousínov ve věkové kategorii od 60 do 91 a více let. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak velký mají senioři zájem o vzdělávání, v jaké formě se nejraději staří lidé vzdělávají a jak moc ovlivňuje jejich studium sociální a rodinné prostředí.

Klíčová slova: vzdělávání, senior, univerzita třetího věku, gerontagogika

ABSTRACT

The topic of the bachelor's thesis is focused on the education of seniors at the university of the third age. The theoretical part deals with the person himself in the post – productive age and the changes that occur in old age. Furthermore, active aging and successful aging strategies. The work is devoted to the possibility of education, motivation during study and also possible barriers that may arise during study. The theoretical part further deals with the history of universities of the third age, the very creation of universities in the Czech Republic and issues related to online teaching.

The practical part of this final thesis was implemented in the form of a questionnaire survey among 100 respondents of the city of Rousínov in the age category from 60 to 91 and more. The main goal of the work was to find out how much seniors are interested in education, in what form old people prefer to be educated and how much their studies are influenced by the social and family environment.

Keywords: education, senior, University of the Third Age, gerontagogy

„Kdo chce, hledá způsoby, kdo nechce, hledá důvody.“

Jan Werich

Tímto bych ráda poděkovala PhDr. Zuzaně Hrnčířikové Ph.D. za její přístup, ochotu a vedení při tvorbě mé práce. Cením si nejen rad, které mi dala, ale také podpory, které se mi dostávalo po celou dobu naší spolupráce. Děkuji také mé rodině, příteli a kamarádům, kteří při mně stáli a podporovali mě, jak nejvíce mohli.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Adriana Filipi

Obsah

ÚVOD	11
I. TEORETICKÁ ČÁST	13
1 SENIOR A ZMĚNY VE STÁŘÍ	14
1.1 ZMĚNY STÁŘÍ	14
1.1.1 FYZICKÉ ZMĚNY	14
1.1.2 PSYCHICKÉ ZMĚNY	15
1.1.3 SOCIOEKONOMICKÉ ZMĚNY	15
1.2 OBDOBÍ STÁŘÍ A JEHO DĚLENÍ	15
1.2.1 KALENDÁRNÍ STÁŘÍ.....	15
1.2.2 SOCIÁLNÍ STÁŘÍ.....	16
1.2.3 BIOLOGICKÉ STÁŘÍ	16
1.3 AGEISMUS, MÝTY A PŘEDSUDEKY O STÁŘÍ	16
1.4 AKTIVNÍ STÁRNUTÍ	19
1.5 STRATEGIE ÚSPĚŠNÉHO STÁRNUTÍ	20
2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	24
2.1 MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ	24
2.2 ON-LINE VZDĚLÁVÁNÍ	25
2.3 MOTIVACE KE VZDĚLÁVÁNÍ	26
2.4 VHODNÉ PODMÍNKY A PROSTŘEDÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ	27
2.5 OMEZENÍ PŘI VZDĚLÁVÁNÍ	28
3 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU	29
3.1 MODELY UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU	29
3.2 HISTORIE A VZNIK UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU V ČESKÉ REPUBLICĚ	30
3.3 ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU ČESKÉ REPUBLIKY	31
3.4 DALŠÍ ORGANIZACE ZAMĚŘENÉ NA VZDĚLÁVÁNÍ	32
3.5 FORMY A METODY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	32
3.6 SPECIFIKA EDUKACE SENIORŮ	33
II. PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	36
4.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	36
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY	36
4.3 TECHNIKA SBĚRU DAT	37
4.4 REALIZACE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	38

5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	39
5.1 VYHODNOCENÍ DAT.....	39
5.2 DISKUZE.....	63
ZÁVĚR.....	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	68
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	11
SEZNAM TABULEK.....	12
SEZNAM GRAFŮ.....	13
SEZNAM PŘÍLOH.....	14

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si zvolila hned z několika důvodů. Jedním z primárních je, že se celý svět zabývá především důležitostí edukace mladých a dospívajících lidí, nicméně, na další vzdělání jedinců v pokročilém věku není kladen až takový důraz. Při tom je velmi důležité dbát na edukaci v postproduktivním věku, která by seniorům umožnila procvičovat paměť, dovednosti a schopnosti.

O vzdělávání na univerzitě třetího věku se v dnešní době mezi lidmi přehnaně nemluví. Proč taky ano, za svůj život každý vystudoval potřebné školy, které zajistili finanční i profesní uspokojení, proto nebyl důvod na stáří zaměstnávat hlavu dalším studiem. Je tu ale také menšina lidí, pro které je studium v životě stále důležité a baví je. Často nechtějí zůstat pozadu a sahají po možnostech týkajících se vzdělání, ať už ve studiu ohledně jim blízkého tématu, či naopak úplně neznámého.

Vzdělávání je součástí našich životů po celou dobu. Od útlého mládí se učíme od základních poznatků až po vědecké a snažíme se dosáhnout těch nejlepších výkonů jak v životě osobním, tak i v pracovním. Je to nedílná součást přijetí do „dospěláckého života“, zajištění odpovídající práce a směřování naší cesty životem. Učit se novým věcem může člověk prakticky kdykoliv se mu zamane, ať je mladý či starý.

Díky vyspělosti a kvalitnímu zdravotnictví nejen u nás, ale i v celém světě, se délka života pomalu, ale jistě prodlužuje (s tím je spojen i pozdější odchod do důchodu), a proto je důležité zaměřit pozornost na tuto širokou skupinu lidí, která chápe hodnotu prodlouženého období života a chtějí ji využít na maximum. Mohou si tak užívat a plnit si své sny z mládí. Proto se tato práce zaměřuje také na vhodné a dostačující podmínky pro vzdělávání a jejich samotné uskutečnění.

Práce je strukturovaně rozdělena na teoretickou a praktickou část, kde první teoretická kapitola se věnuje informacím o seniorech a změnách v postproduktivním období, vysvětlení pojmů ageismus a aktivní stárnutí. Druhá kapitola obsahuje informace o vzdělávání seniorů, jednotlivých možnostech samotného studia, motivaci ke vzdělávání, a také možným omezením bránícím starším lidem v rozvoji svých dosavadních vědomostí. Třetí kapitola pojednává o samotné univerzitě třetího věku, od vzniku, přes historii až k popisu Asociace univerzit třetího věku České republiky.

Po teoretické části následuje část praktická, jejímž cílem výzkumu je zjistit, jaký je zájem mezi seniory žijícími v Rousínově o studium na univerzitě třetího věku. Tomuto cíli se podrobně věnujeme v kapitole čtyři a pět.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SENIOR A ZMĚNY VE STÁŘÍ

V této kapitole se zabýváme obdobím stáří, jeho průběhem a konkrétními změnami, které se ve stáří vyskytují. Objasňujeme, co znamená pojem ageismus, zabýváme se mýty, které jsou s pojmem spojovány. Nezanedbatelným a důležitým bodem této kapitoly je koncept aktivního stárnutí. Závěrem se věnujeme strategii úspěšného stárnutí.

Stáří je pozdní fázi ontogeneze, kdy vnímáme u člověka jak fyzické, tak psychické změny projevující se na člověku zevnitř i zvenčí. Jde o druh změn ve stáří, které jsou ovlivňovány prostředím, zdravím člověka, životním stylem, sociálními, ekonomickými i psychickými projevy. Ty přichází v různém časovém období, u každého člověka individuálně. Jak uvádí Hegyi a Krajčák (2010), „*životní očekávání a zdravotní stav ovlivňují kvalitu stárnutí a jeho proces*“. Základní rozlišení stáří vnímáme jako kalendářní, sociální a biologické (Kalvach, 2004).

1.1 Změny stáří

Změnám člověk čelí v průběhu celého života, ať se týkají psychického či fyzického rázu. Ve stáří jedinec bojuje s mnohými neduhy, které mohou negativně ovlivnit průběh a kvalitu života. Nelze tvrdit, že každý prochází stejnými změnami ve stejnou dobu, ale velká část těchto změn je podobného rázu. Všechny faktory, kterým staří lidé čelí, vedou ke změně životního stylu a adaptaci na vnější okolí. Tyto faktory můžeme rozdělit do tří možných kategorií. Jedná se o fyzické, psychické a socioekonomické změny u starého člověka (Ondráková, 2012).

1.1.1 Fyzické změny

Tato rozsáhlá skupina změn pojednává o viditelných i neviditelných proměnách jedince ve stáří. Z viditelných změn, které se člověku nevyhnou, stojí za zmínku nejtypičtější vypadávání a změna barvy vlasů, změna křivek, výšky a váhy. Mezi ty neviditelné můžeme zařadit bolesti kloubů, svalů, problémy se srdcem, zhoršení smyslů, především zraku, sluchu apod (Ondráková, 2012).

Klíčový problém všech těchto fyzických neduhů je ten, že brání mnohým seniorům v podnikání různých aktivit ovlivňující průběh a délku samotného života. Mezi ně můžeme zařadit sport, studium, společenský život a mnoho dalších. V některých případech omezují fyzické změny seniora natolik, že se začnou negativně projevovat po psychické i sociální stránce člověka (Ondráková, 2012).

1.1.2 Psychické změny

Ve stáří se lidé potýkají s psychickými problémy čím dál častěji. Může za to dnešní doba, především změny v chování a charakteru mladé populace a s tím spojené jiné chápání světa jako takového. Rychlý pokrok v technologiích, neschopnost rozpoznání dezinformací z televizních a rádiových zpráv, komunikace a problémy v rodině. V období stáří můžeme zaznamenávat časté potíže s pamětí, které jsou zapříčiněny nejen odumíráním mozkové tkáně, ale také díky nedostatečnému procvičování či různým zdravotním onemocněním postihující mozek (Ondráková, 2012).

Tyto problémy lze řešit právě edukací, mozkovým tréninkem a procvičováním si paměti, aby byl mozek v neustálém „zápřahu“ a nevypadnul z tempa. Na problémy ohledně zapomínání úzce navazuje další problematická skupina psychických změn. Mezi tyto změny můžeme řadit deprese, které mohou zapříčinit omezení kontaktů se svou rodinou či blízkými přáteli (Ondráková, 2012).

1.1.3 Socioekonomické změny

Poslední kategorií změn jsou socioekonomické problémy. S touto problematikou je primárně spojen odchod do penze a s ním snížení příjmů. Člověk se začne v tomto směru více ohlížet na svoji finanční stránku. S tím je často spojeno omezování a zakazování si kupování věcí, které do této doby považovali za svůj standard. Svoji roli hraje důležitý fakt, zda senior žije sám, nebo s partnerem anebo s rodinou, v těchto případech lze tedy předpokládat lepší finanční stabilitu (Ondráková, 2012).

1.2 Období stáří a jeho dělení

V následujících kapitolách si rozdělíme stáří na kalendářní, sociální a biologické. V kalendářním členění se budeme soustředit na stáří jedinců dle věku, v sociálním dle ekonomické situace. Biologické členění pojednává a změnách na člověku z pohledu fyzického a psychického.

1.2.1 Kalendářní stáří

Tento typ klasifikace můžeme chápat jak jednoznačně vymežitelné rozmezí. Věkový milník je nejpravděpodobnější kolem 65 až 75 roku života. Určení hranice stáří ale není stálé, protože věk člověka se neustále prodlužuje díky době, moderní technologii a především zdravotnictví. E. B. Hurlocková v polovině 20. století rozdělila věk na „střední

věk“ (40-59 let) a „stáří“ od 60 let a více. Tímto rozmezím se řídila v 60. letech WHO či OSN (Kalvach, 2004).

1.2.2 Sociální stáří

Pojednává o změně sociálního postavení a jeho potřebách, životního stylu i zajištění z pohledu ekonomického. Velice důležité jsou společné zájmy seniorů, vzájemný kontakt a vyvarování se rizikům. To se týká především ztráty vůle k životu, zanedbání sebe samého, omezení společenském životě, pokles životní úrovně, riziko omezení při soběstačnosti a v neposlední řadě také věkové segregace a diskriminace (Kalvach, 2004).

Za start sociálního stáří nejčastěji pokládáme nárok na starobní důchod, tedy možnost odejít do penze a věnovat čas sobě, rodině a svým zálibám. Členění života a s ním spojené sociální změny můžeme rozčlenit též jako první věk (období dětství a mládí, studia, příprava na výkon povolání, osvojování si sociálního zázemí), druhý věk (dospělost, období produktivity) a třetí věk (stáří, postproduktivní období). Po třetím věku lze navázat ještě na čtvrtý věk, který je ovšem obdobím ztráty soběstačnosti, závislosti a péče (Kalvach, 2004).

1.2.3 Biologické stáří

Je konkrétní označení změn u člověka. Tyto změny, které se týkají biologických struktur, fungování organismu a vzhledu, bohužel nelze časově přesně určit (kdy organismus starý je a kdy není). Oproti druhému věku, ve kterém je člověk tzv. na vrcholku produktivity, se mohou začít projevovat jasné a viditelné znaky stárnutí. Na rozdíl od věku dospělosti můžeme zaznamenat úbytek tělesné hmotnosti, výšky a křivek. Člověk přichází o zdatnost, sílu a odolnost k zátěži, dochází k poklesu výkonnosti u některých činnostech, vyšší náchylnosti k některým onemocněním, jejich vstřebávání a průběhu léčení. Dochází k lámavosti a šednutí vlasů, lámavosti nehtů, řidnutí kostí. Zhoršuje se zrak, sluch, člověk hůře snáší reakci a přizpůsobení na teplo a chlad (termoregulaci) (Kalvach, 2004).

1.3 Ageismus, mýty a předsudky o stáří

Pojem ageismus pochází z USA, kde ho poprvé použil v roce 1968 Robert Neil Butler (ředitel National Institute of Aging) v článku Washington Post v návaznosti na segregaci lidské společnosti. Samotný pojem pochází z anglického slova „age“, tedy „věk“. Jedná se o odlišnosti mezi mladými a starými lidmi a následné kritizování odlišných podnětů.

Mladí lidé se se starými zkrátka přestanou identifikovat na rozdíl od těch, kteří jsou ve stejné věkové kategorii (Metodologický portál rvp, 2018).

Současné definice ageismu nejsou jednotné, avšak jednu z nejznámějších definic můžeme popsat jako „*jakýkoliv předsudek nebo diskriminaci proti věkové skupině nebo v její prospěch*“ (Tošnerová, 2002). Podle studie socioložky Vidovičové (2008) je dokázáno, že ageismus je v České republice nejrozšířenější formou diskriminace a dle WHO je všudypřítomný. Současně sociálně normalizovaný, ale není odmítán jako např. rasismus. Projevuje se zejména na trhu práce, ve zdravotnictví, ale také ve vzdělávání, politice, sportu či sexu (Metodologický portál rvp, 2018).

Je důležité zmenšit nápor pasivních postojů celkové společnosti i samotných jedinců ke stáří nejen skrz etickou stránku, ale také skrze zdravotní souvislosti. Ti, kteří vnímají svůj věk negativně, mohou upadat do depresí a izolaci od ostatních. To může zapříčinit fakt, že si lidé s takovými pasivními postoji ke stárnutí mohou zkrátit život až o 7,5 roku oproti lidem s pozitivním myšlením (Metodologický portál rvp, 2018).

V rámci ageismu se můžeme potkat s dalším pojmem, a tím je „demografická panika“, což v překladu znamená strach ze stáří a starých lidí. Tento pojem může být strůjcem pro věkovou diskriminaci, přitom ale důležitým faktem zůstává, že společnost, ve které lidé žijí dlouze, je největší úspěch lidské společnosti (Metodologický portál rvp, 2018).

Mýty a stereotypy o stárnutí se můžou týkat všech lidí ve věku přibližně od 50 do 100 let. Níže zmíněné mýty jsou nejčastějšími předsudky o stárnutí a vlivu stárnutí na různé oblasti samotného života (Metodický portál rvp, 2018):

- **Staří lidé jsou všichni stejní**

Jak v mládí, tak ani ve stáří není výjimkou, že je každý člověk jiný, originální. Navíc, čím je člověk vyspělejší, tím různorodější se stává. Pokud si někdo troufá říct, že senioři spadají všichni do stereotypu, velmi se mýlí. Mnoho lidí ve stáří podniká spoustu věcí, které si dříve nemohli splnit skrz čas nebo třeba výchovu dětí.

- **Zhoršení zdravotního stavu ve stáří je samozřejmostí u každého jedince.**

Není chybou, když tvrdíme, že stáří přináší mnoho negativních neduhů, mezi které náleží i ty ze zdravotní stránky člověka. Nelze ale tvrdit, že u všech seniorů

se zdraví zhorší natolik, že by mohlo vést třeba i ke ztrátě soběstačnosti či výraznému omezení v podnikání různých aktivit. Určitě každý zná aspoň jednoho člověka, co nevypadá nejen vzhledem, ale i po stránce výkonné na svůj reálný věk. To je právě příčinnou kvalitní péče o sebe samého a aktivního života.

- **Od 60 let nahoru je každý člověk starý.**

Jak již bylo zmíněno na začátku této práce, stáří nelze určovat podle věku. U každého jedince je tato hranice individuální a je na každém z nás, jak moc se o sebe budeme starat. Důležitý je pohyb, pravidelné kontroly u lékaře a samozřejmě pomáhá řídit se heslem, že „věk je jen číslo“.

- **Negativní postoj ke stárnutí nemá žádný vliv.**

Je zřejmé, že negativním postojem k sobě samému při posuzování stáří, bude mít špatný dopad nejen na zdravotní a sociální stránku samotného člověka. Tato negativita může mít též špatný dopad na odhadovanou délkužití. Negativním postojem ke stáří si může každý stárnoucí jedinec tak akorát znepríjemnit chvíle, které může využít např. cestováním nebo vzděláváním.

- **Starší lidé jsou akorát zátěž pro ekonomiku a zdravotnictví.**

Nejen mladí lidé, ale i senioři významně přispívají naší společnosti, a to i když jsou mnohdy podceňováni. Staří lidé po celém světě pomáhají svým dětem, poskytují jim péči a ekonomickou podporu. Mnoho seniorů se věnuje dobrovolnické činnosti, volí často možnost přivýdělků formou brigád. Takto přivydělané finance v případě jejich ekonomické stability většinou investují do zkvalitnění života svých potomků.

- **Staří lidé odebírají mladým zdroje, služby a výdaje na ně jsou plýtváním.**

Při tomto tvrzení záleží na úhlu pohledu. Pokud se zaměříme na vhodný výběr pomůcek pro zkvalitnění života seniorů, znamená to nejen úsporu financí, zajištění zkvalitnění života osob, ale také jejich dlouhodobější soběstačnost a s tím spojenou prospěšnost společnosti. Nutno také podotknout, že spousta věcí potřebných ke zlepšení kvality života pro seniory je prospěšná i pro mladší generaci. Příkladem může být třeba zlepšení bezpečnosti na silnicích (např. signalizace na semaforech, určená nejen pro zdravotně omezené osoby, ale také pro zajištění bezpečnosti všech občanů).

- **Péči o seniory se sníženou soběstačností mohou zajistit rodiny samy.**

V dnešní uspěchané době je náročné pro rodinu poskytnout péči a čas seniorům v takové míře, která by byla dostatečná pro splnění požadavků a naplnění jejich potřeb. Pokud je senior jakkoliv omezen v soběstačnosti, je téměř nutné, pokud by situace nešla zajistit jinak, aby na něj bylo dohlíženo pečovatelským či ošetrovatelským personálem. Kontakt s rodinou hraje klíčovou roli v životě každého seniora a je nutné ji udržovat.

- **Staré lidi novým věcem nenaučíš.**

Naopak, starší lidé často bývají při vzdělávání více namotivováni než mladší ročníky. Ve skupinách, kde jsou smíšené věkové kategorie, mohou starší lidé působit pro mladé jako motivace, aby se více snažili. V tomto případě nebývá problém v učení se novým věcem, ale ve způsobu, jak jsou starším lidem podány (Vyučovací metody určené pro mladší generaci nemusí být vhodné pro generaci starší). V případě, že poskytneme seniorům prostor pro vlastní tempo a styl učení, mohou být jejich výsledky stejně kvalitní, ne-li lepší než u mladších generací (Metodologický portál rvp, 2018).

1.4 Aktivní stárnutí

Samotné téma aktivního stárnutí je velice rozsáhlou abstraktní kapitolou, pro kterou neexistuje přímá definice. Nicméně na akademické půdě je často užíván popis dle WHO, který vystihuje tento pojem jako reakci na fenomén stárnutí populace, vznikající v 90. letech 20. století. Jeho vymezení se týká společenských změn ve vztahu ke starým lidem, které se mají projevit aktivním začleňováním člověka, prosazováním jeho hodnot, naplňováním jejich fyzického, psychického a sociálního potenciálu v oblasti participace seniorů. Za zmínku stojí i fakt, že tento koncept obsahuje zásady OSN, který zahrnuje společenský přístup k seniorům (World Health Organization, 2002).

Koncept aktivního stárnutí je odezvou na stárnutí populace, čímž se snaží předcházet ekonomické katastrofě, kterou může představovat proces týkající se klesajícího počtu produktivních jedinců na trhu práce. Zvyšující se hranice odchodu do důchodu, která postupně narůstá, má za příčinu i prodlužování doby, kdy může být člověk aktivní (Evropská rozvojová agentura, 2012).

Abychom zcela pochopili výraz aktivního stáří, musíme vědět, že tento název je myšlen hlavně jako otevřenost seniorů k novým neprobádaným věcem. Hlavní myšlenka je v kvalitnějším využívání svého volného času, v lepším udržování fyzického i psychického zdraví a v neposlední řadě také v získávání nových vědomostí (Evropská rozvojová agentura, 2012).

Aktivní forma života ve stáří také zabraňuje propadnutí do pasivního stádia člověka, který potom negativně působí na psychiku samotného jedince. To může v mnoha případech vést ke strádání a negativitě. Je potvrzené, že aktivní lidé bývají v životě mnohem více spokojeni a dožívají se vyššího věku než lidé, kteří jsou pasivní. (Evropská rozvojová agentura, 2012).

1.5 Strategie úspěšného stárnutí

Jedním z významných konceptů je „*Strategie úspěšného stárnutí*“. Tento strategický plán tvoří MPSV pokaždé na určité období a týká se zásadních věcí, ovlivňujících život seniorů a jejich ulehčení v postproduktivním období života. Jedná se o finanční zajištění, bydlení, zdraví, podporu a péči, zaměstnanost a celoživotní učení, prevenci sociální izolace, podporu mezigeneračních vztahů, bezbariérovost, diskriminaci, týrání a zneužívání. Nynější strategie se týká roku 2021–2025 (MPSV, 2021).

Co se týče finančního zabezpečení, momentálně skupinu seniorů, kteří pobírají starobní důchod, činí 2,393 milionu lidí. Ke konci roku 2020 byla průměrná výše důchodu 14 450 Kč (patrné jsou rozdíly u mužů a žen, kdy muži pobírají zhruba 15 868 Kč a ženy 13 203 Kč) (ČSSZ, 2022). Vizí strategie dle Eisenhammerové (2022) je zajistit důstojné stáří pro každého. Vize předpokládá spravedlivé finanční ohodnocení, které se bude týkat také ohrožených skupin (osoby, které měly náročné pracovní profese) (MPSV, 2021).

Tabulka 1: Průměrná výše starobního důchodu v ČR

Rok	Muži	Ženy
2010	11 254,-	9 204,-
2011	11 714,-	9 599,-
2012	11 962,-	9 797,-
2013	12 165,-	9 970,-
2014	12 274,-	10 065,-
2015	12 566,-	10 316,-
2016	12 678,-	10 416,-
2017	13 093	10 772,-
2018	13 703,-	11 296,-
2019	14 807,-	12 292,-
2020	15 898,-	13 221,-
2021	16 938,-	14 080,-

Zdroj: ČSÚ, 2021

V tabulce 1 můžeme pozorovat průměrnou výši starobního důchodu v České republice. Můžeme zde vidět rozdíl starobního důchodu u žen a mužů a jeho nárůst během posledních 11 let. Stav se měřil pokaždé v prosinci daného roku (ČSÚ, 2021).

Bydlení, především náklady na něj, vnímají senioři jako zatěžující. Téměř polovina z nich pobírá příspěvek na bydlení. Senioři musí vynaložit přibližně 23, 1 % všech svých nákladů na bydlení. Vizí strategie úspěšného stárnutí je snaha zajistit cenově dostupné a bezbariérové bydlení pro starší populaci (EUROSTAT, 2016).

Zdraví a prevence je velmi důležitou a nedílnou součástí života všech z nás. Co se starých lidí týká, každý senior prožije v průměru 17 let s nějakou zdravotní vadou, muži prožijí přibližně 14,6 let a ženy zhruba 19,5 let. ČR se snaží prolomit nedostupnost zdravotní péče především na venkově. Vizí tohoto předpokladu do budoucna je posílení preventivní zdravotní péče seniorům. Dále zajištění zdravého aktivního životního stylu a podpora specializované geriatrické péče. (MPSV, 2021).

Finance na pomoc seniorům se každým rokem navyšují. Podle Evropského systému jednotných statistik sociální ochrany (dále jen ESSPROS) jsou nejvyšší výdaje v rámci České republiky právě na seniory na tzv. funkci sociální ochrany stáří, která v roce 2019 tvořila až 44 % výdajů (=468 mld. Kč) (MPSV, 2021).

Péči o samotné seniory často zajišťuje rodina nebo blízcí příbuzní. Ve většině případů se pečovateli stávají ženy, což se promítá do nerovností v důchodech mezi mužem a ženou. Vizi podpory a péče o staré lidi je snaha o nastavení systémového financování sociálních služeb a také zajištění podpory rodinných pečujících (MPSV, 2021).

Zaměstnanost u lidí ve věku 55-59 je v České republice nadprůměrná vůči zemím OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) (MPSV, 2022). Trend zaměstnanosti s vyšším věkem osob poměrně značně klesá. Tyto starší osoby se obtížněji uplatňují na trhu práce. Vize zaměstnanosti a celoživotního učení je zlepšení podpory na trhu práce pro seniory a zvýšení jejich mobility (MPSV, 2021).

Nelze opomíjet témata týkající se diskriminace, týrání, zneužívání a ochrany seniorů. Je nutné vyzdvihnout, že téměř 19 % starých lidí, kteří žijí sami, se necítí bezpečně. Zhruba každý desátý člověk je diskriminován právě kvůli věku. Vize do budoucna proti diskriminaci a týrání je posílit pocit bezpečí a prevenci zneužití (MPSV, 2021).

Populace seniorů neustále narůstá, proto jsou výše zmíněné faktory do budoucna důležité pro fungování celé společnosti.

Tabulka 2: Nárůst seniorské populace

Rok	Lidé ve věku 65+ z celkového počtu obyvatel
2018	19,2 %
2019	19,9 %
2025	22,3 %
2050	30 %

Zdroj: ČSÚ, 2018

Pro porovnání můžeme brát hodnoty uvedené v tabulce 2 z roku 2018, kdy věkovou kategorii 65+ zaujímal 19,2 % obyvatel, v roce 2019 to bylo 19,9 % obyvatel. Podle statistik následuje v roce 2025 navýšení na 22,3 %, v roce 2050 téměř 30 %, tzn. každý třetí občan (ČSÚ, 2018). Kvůli stárnoucí populaci se odehrávají přípravy do budoucna ve dvou dimenzích – zajištění seniorů a jejich důstojného života a přizpůsobení společnosti demografickým změnám, které mohou ovlivnit stabilitu v budoucích letech (MPSV, 2021).

V důsledku těchto příprav vytvořil Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025 (MPSV, 2021) společně s prohlášením vlády případné „*Desatero přípravy na stárnutí*“:

1. *Spravedlivé důchody*
2. *Kvalitní zdravotní a sociální zázemí*
3. *Bezbariérové bydlení pro seniory*
4. *Podpora sendvičové generace*
5. *Příprava státu na stárnutí společnosti*
6. *Podpora mezilidských vztahů a rodiny*
7. *Bezpečný život seniorů, boj proti násilí a diskriminaci*
8. *Celoživotní učení, trh práce a aktivní stárnutí*
9. *Bezbariérový veřejný prostor*
10. *Osvěta tématu stárnutí*

(MPSV, 2021)

2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

V této kapitole popisujeme možnosti vzdělávání v postproduktivním věku včetně rozvíjející se on-line formy studia. Součástí této kapitoly je též motivace ke vzdělávání, vhodné podmínky pro studující seniory a možná omezení ve studiu.

Vzdělávání hraje důležitou roli v životě každého člověka, obzvláště v etapě postproduktivního období. V tomto věku je edukace dobrovolná, ale zároveň velice důležitá. Je to zejména kvůli uspokojování potřeb starších lidí a naplňování jejich hodnot. Cílem vzdělávání je hlavně obohacování života, adaptace na moderní svět a pochopení mladší generace. Díky vzdělávání a procvičování paměti, lze seniorům ulehčit adaptaci a orientaci v dnešním rozvíjejícím světě. Tím jim lze umožnit prožívání kvalitnějšího stáří (Šerák, 2009).

V současné době jde s dobou vývoj technologií, jejich následné zdokonalování a využití, které je potřeba též zkoumat a porovnávat. Musíme brát v potaz i určitý problém segregace dle pohlaví, kdy ženy obvykle setrvávají v zaměstnání s nižším finančním ohodnocením. Takové zaměstnání pak ovlivňuje jejich důchod a riziko chudoby. Je tedy potřeba zaměřit se na rozvoj talentu, závislosti na individuální činnosti a odbourávání genderových stereotypů (MPSV, 2021).

2.1 Možnosti vzdělávání

V České republice je dnes možnost vzdělávat populaci v postproduktivním věku prostřednictvím hned několika vzdělávacích zařízení. V první řadě jsou to univerzity třetího věku, ve kterých si lze vybrat obor z širokého spektra odvětví, zaměřující se na různorodou problematiku. Pokud bereme v potaz klasické vzdělávání, aktivizační programy či různé animační aktivity, každý má možnost výběru, ať už z vlastní iniciativy, nebo pro prohloubení profesních znalostí (MPSV, 2021).

Na akademii třetího věku je studentům umožňováno postupné seznamování se s nejnovějšími vědeckými poznatky, a to systematicky a na akademické úrovni. Pokud je senior omezen (např. vzdáleností, prací či zdravotním stavem), lze využít virtuální univerzity třetího věku (VU3V), kde nabízená témata souvisí se studijními programy dané školy. VU3V je vhodná pro ty seniory, kteří se z různých důvodů (čas, zdravotní problémy, vzdálenost) nemohou účastnit prezenční formy studia (MPSV, 2021).

Senioři, kteří nemohou docházet na prezenční formu studia univerzit, mají možnost chodit do tzv. konzultačních středisek, které se vyskytují např. na městských či obecních úřadech, v knihovnách nebo školách. Tato možnost se ověřila jako velice prospěšnou z hlediska rozšíření vzdělávání i v menších obcích (MPSV, 2021).

Možnost dalšího vzdělávání poskytuje rozsáhlé množství soukromých vzdělávacích agentur, dále knihovny, kulturní střediska a kluby seniorů. Systém celoživotního vzdělávání v ČR se zaměřuje na základní občanské či informativní potřeby, které jsou velice důležité pro udržení samostatnosti lidí v postproduktivním věku (MPSV, 2021).

2.2 On-line vzdělávání

On-line forma vzdělávání je zpestřením, a především příležitostí pro ty, kteří jsou omezeni zdravotním stavem (omezená mobilita, problémy s inkontinencí, trávením, zhoršenou motorikou) nebo dopravou a nemohou se účastnit fyzicky na přednáškách či akcích školy. Je předpoklad, že k rozmachu této možnosti studia však teprve dojde, jelikož populace dnešních počítačových expertů teprve do důchodu bude nastupovat. Přesto je nutné se zabývat touto skupinou již teď, protože počítače a internet stále častěji vstupují do života i dnešních seniorů (Adamec, Kryštof, 2011).

Mezi studijní kurzy, o které jeví senioři největší zájem, patří např. fotografování a zpracování fotografií, filmování a střih, umění, historie, cestování, kurzy zaměřené na zdravý životní styl, prevenci atd., u těchto můžeme předpokládat, že i v on-line podobě najdou jisté uplatnění. Za zmínku také stojí zájem o obory zabývající se psychologii, problémy mezilidských vztahů či studium cizích jazyků (Adamec, Kryštof, 2011).

Je za potřebí mít na paměti, že vzdělávání seniory musí hlavně bavit, mělo by pozitivně ovlivňovat kvalitu jejich života a posouvat jejich vědomosti na vyšší úroveň. Mezi výhody on-line výuky patří samozřejmě jeho dostupnost (24/7/365) a možnost pozitivně ovlivnit vzdělávací potřeby všech zájemců, bez ohledu na vzdálenost. Další výhodou a velkým pozitivem je především tempo, který si každý může zvolit podle sebe. Pro on-line vzdělávání je důležitá interaktivita, variabilita a průběžný pokrok ve studiu. Kladným faktorem je i pohodlí a kvalitnější účinnost při získávání nových informací (Adamec, Kryštof, 2011).

V období od roku 2019-2021 se tento styl výuky rozmohl na všech školách po celém světě. Ze dne na den se díky pandemické situaci COVID-19 zavedla výuka přes internetové sítě a lidé taky byli nuceni vzdělávat se doma a zůstat v bezpečí. Někteří lidé byli nuceni

z prezenčního studia přejít na on-line výuku, někteří v návaznosti na tuto situaci studium ukončili. Během těchto let došlo k převratným změnám, které vedly ke zlepšování on-line výuky a utváření nových výukových interaktivních programů a interaktivních tříd, poskytujících informace ke studiu a probírané látce (Adamec, Kryštof, 2011).

Jednou z nevýhod, kterou on-line vzdělávání může mít, je nedostupnost přímé komunikace „face to face“. Studium bez sociálních kontaktů může být pro mnohé důvodem, kvůli kterému se do studia nepouští. Takto přichází o nová přátelství a možnost sdílení poznatků a zážitků. Překážkou u formy on-line studia může být také nejistota při zvládnání práce s počítačem a pro mnohé seniory drahé příslušenství, které by zajistilo kvalitu studia (Adamec, Kryštof, 2011).

2.3 Motivace ke vzdělávání

Motivace je jedním z nejdůležitějších faktorů, na kterém závisí průběh celého studia. Na osoby ve stáří není vyvíjen tlak a nápor, proto je jejich vnitřní motivace a odhodlání klíčovým aspektem k dobrovolnému studiu. Obor, který se rozhodne daný člověk studovat, si vybírá podle toho, které téma je mu nejbližší a nejvíce sympatické. Jako motivaci může člověk mít kladné zkušenosti z předchozích studií, které ho bavilo a naplňovalo. Dalo by se říct, že vzdělávání je pro seniory koníček, prostřednictvím kterého mohou získat více znalostí, zkušeností a naplňují si své dávné přání. Někteří mohou studovat za cílem udržet si psychickou a sociální stabilitu. Bojují tak proti samotě a sociální integraci, snaží se udržet soběstačnost a snahu o naplnění svých snů (Špaténková, Smékalová, 2015).

Senior si obvykle volí předmět, který mu pomůže prohloubit dosavadní znalosti v jeho profesi. Popřípadě může zvolit takový předmět/obor, který ho doposud zajímal, ale neměl na něj během studijního života čas. Podle Řehulky (2010) probíhal Na Masarykově univerzitě v Brně v letech 2006-2007 výzkum, který se týkal motivace ke studiu na U3V. Z tohoto výzkumu vyplývá, že studující nejvíce motivuje touha po poznání a získání nových informací. Druhým motivujícím prvkem bylo udržení se v dobré psychické pohodě a nejslabší motivací bylo pro seniory získání osvědčení (Špaténková, Smékalová, 2015).

Pokud se zaměříme z pohledu motivace ke studiu na virtuální univerzitu třetího věku, která využívá moderní technologie, můžeme předpokládat, že motivujícími prvky budou především snaha naučit se s počítačem, vzdělávání se prostřednictvím moderních technologií, anebo také snížení nákladů, které by musel student vynaložit např. za dopravu při prezenční formě studia (Špaténková, Smékalová, 2015).

Senioři mají mnoho potřeb v průběhu vzdělávání, kterých chtějí docílit. Můžeme zmínit např. seberealizaci, kompenzaci nedostatků, sociální a kognitivní potřeby. Získané vědomosti senioři využívají nejen ve svém vlastním zájmu, ale mohou je také uplatnit na trhu práce. Senioři studující humanitně zaměřené programy mohou nově nabyté znalosti využít např. jako průvodci v muzeích či galeriích (Špaténková, Smékalová, 2015).

2.4 Vhodné podmínky a prostředí pro vzdělávání

Aby edukace mohla probíhat podle plánu a bez náročných překážek, je potřeba nastavit vhodné prostředí a podmínky všem studentům. Právě prostředí hraje důležitou roli při procesu vzdělávání. Místo vhodné pro výuku seniorů, by mělo být dostupné nejen pro dojíždějící, ale také pro zdravotně znevýhodněné (bezbariérový přístup). Dalším důležitým faktorem je zajištění kvalitního ozvučení a osvětlení prostor, ve kterých probíhá edukace seniorů. Pohodlné židle, dostupnost stolů a snadný přístup k toaletám jsou v dnešní době samozřejmostí. Neméně důležité je i prostředí určené k relaxaci, které mohou senioři využít při přestávkách či obědových pauzách. Vhodné jsou místa se sedačkami a automaty na kávu. Dosti důležitou roli hraje též emocionální prostředí, které dodává studentům pozitivní pocit při navazování sociálních kontaktů s ostatními studenty či samotnými lektory nebo organizátory (Špaténková, Smékalová, 2015).

Prostředí nám mohou ovlivňovat hmotné a nehmotné prostředky. Mezi hmotné řadíme ty, které bezprostředně ovlivňují edukační činnost. Tj. vybavení místnosti, technické zázemí sloužící k výuce anebo používané pomůcky. Nehmotné prostředky jsou vzdělávací metody či organizační formy samotného studia, které je nutné před zahájením výuky pečlivě zvážit. V tomto případě bereme na vědomí přehledné členění a strukturu učiva, respektování delšího času a zajištění kvalitní posloupnosti prezentovaných informací (Špaténková, Smékalová, 2015).

Samotný lektor dbá na jasnost, stručnost a přehlednost probírané látky. Bere v potaz také výkonnost seniorů, aby nedošlo k přetížení. Důležité je poskytnout jim srozumitelné podklady a dostatek času na zaznamenání všech podrobností. Vyučující nastaví pro seniory odpovídající řád a pravidla tak, aby všem vyhovovala a byla akceptována. Řád dává seniorům do určité míry pocit bezpečí, mohou se podle něj orientovat, zároveň eliminují napětí, úzkost a stres (Špaténková, Smékalová, 2015).

2.5 Omezení při vzdělávání

Podle Špaténkové a Smékalové (2015) každý člověk, ať je mladý nebo starý, musí pro studium něco obětovat. Ať je to čas, který by mohl být strávený s rodinou, nebo peníze, které musí vynaložit na cestování. Je pochopitelné, že mohou během studia přijít i další problémy v podobě zdravotních problémů, které vedou k omezení, se kterými se člověk musí naučit žít. Efektivitu učení ovlivňují faktory, které mohou negativně působit na člověka a průběh jeho studia. Tyto faktory můžeme rozdělit na:

Faktor informační, který ovlivňuje především nemožnost či neschopnost seniorů vyhledávat informace potřebné ke studiu. Samotnou příležitost ke studiu proto oddalují, aby se nemuseli pouštět do něčeho nového.

Situační faktory jsou výsledkem aktuálního dění z jedincova života. Senior může mít problém s financemi, které by mu pokryly výdaje na studium, dopravu apod. Může ho omezovat nedostatek času z důvodu péče o nemocného člena rodiny a celkové překonávání osobních, rodinných či jiných problematických chvil.

Mezi **psychologické faktory** lze zařadit nedostatečné namotivování ke studiu, které může souviset s negativními myšlenkami vůči kompletnímu studiu a všem závazkům. Na seniory může také při studiu zapůsobit strach z neznámého (noví lidé, nové prostředí, náročnost požadavků). Negativní přístup ze strany vyučujících, organizátorů či ostatních spolužáků může u mnohých seniorů taktéž tvořit obavy.

Andragogické faktory se týkají především časové odluky od posledního studia, nedostatkem předešlých vědomostí a typu vystudované školy. Pozitivní vzdělávání, jeho obsah i forma, jsou úzce spjaté s tím, jak samotní lektori dokážou porozumět problémům a potřebám seniorů a jejich věkové kategorii.

Organizační faktory jsou spjaté především se samotným uspořádáním studia. Jedná se především o obsah a kvalitu přednášek a výběr kvalitních prostor pro vzdělávání (Špaténková, Smékalová, 2015).

3 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU

V poslední teoretické kapitole této práce se zabýváme významem vzdělání seniorů na U3V. Především se zaměřujeme na vznik a historii U3V. Věnujeme se Asociaci univerzit třetího věku a popisujeme především formy, metody, cíle a specifika vzdělávání seniorů.

U3V je jednou z nejčastějších vzdělávacích institucí pro osoby v postproduktivním věku. Cílem vzdělávání seniorů je předávání obsáhlého množství poznatků a vědomostí na vysokoškolské úrovni. Je dbáno především na rozvoj samotného jedince. Mimo to je vzdělávání motivací k sociální interakci a pomáhá oddalovat riziko mnoha nemocí (např. Alzheimerova nemoc). Vzdělávání také rozšiřuje oblast kvalitního trávení volného času a zpomaluje involuční procesy samotného jedince (Adamec, Kryštof, 2011).

Význam univerzit třetího věku pro seniory

Organizátoři, ale také samotní senioři tvrdí, že má pro ně vzdělávání úplně jiný význam než pro mladé muže a ženy. Edukace v postproduktivním věku představuje pro seniory svátek, něco, čeho si velmi cení. Někteří si až teď naplňují své nesplněné sny z mládí, kdy nemohli studovat z mnoha důvodů (zejména těch politických). Haškovcová (2010) říká, že hlavní záminkou samotných zakladatelů bylo „vytvořit životní program pro ty seniory, kteří se nechtěli spokojit jen se svými koníčky pěstovanými v ústraní života.“ Samotní pracovníci na akademické půdě, kteří vyučují na univerzitě třetího věku, popisují svou práci jako výjimečnou. Kvalitu výuky hodnotí jako pozitivní, právě díky samotnému nadšení a zájmu posluchačů. Podle Association Internationale des Universités du Troisième Age (dále jen AIUTA) je hlavním cílem univerzity třetího věku rozšířit seniorům znalosti, pozitivně přispět ke zlepšení jejich celkového zdraví, vitality a pokusit se zabránit psychickému stárnutí (Adamec, Kryštof, 2011).

3.1 Modely univerzit třetího věku

U3V se dá rozdělit na dva základní modely, francouzský a britský model. Dle výroku Sikorové (2010) lze francouzský model popsat jako klasické vyučování na vysoké škole, takže je vidět jasný rozdíl mezi studentem a pedagogem. U britského modelu je kladen důraz na sdílení poznatků a znalostí a nerozlišuje se, kdo vzdělává a kdo je vzděláván. Je to z toho důvodu, že senioři v důchodu mají široké množství znalostí, které mohou být přínosem pro celou společnost (AI U3A, 2018).

3.2 Historie a vznik univerzit třetího věku v České republice

V polovině 20. století nastala změna týkající se morální i etické úrovně společnosti, do které spadá mimo jiné i zvýšení vzdělanosti celé populace. Školy proto nebyly zaměřeny pouze jen na mladé lidi, věková hranice se rozšířila i k lidem v postproduktivním věku. Seniorské vzdělávání bylo později přednášeno přímo na vysokých školách a mělo dva hlavní úkoly – posílit kvalitu života seniorů a zároveň vyzdvihnout na lepší úroveň i jejich vzdělání (Adamec, Kryštof, 2011).

Potřebu vzdělání u osob vyššího věku dlouhá léta podporoval prof. Pierre Vellas, který sám použil tento pojem roku 1973 na francouzské Univerzitě sociálních věd v Toulouse. Podporoval vzdělávání seniorů hlavně z pohledu lepší kvality života. Zaměřoval se především na vzdělávání osob pohybujících se ve zdravotnictví a sociálních službách. Univerzita svým vznikem představovala symbol nového, aktivního a informačního přístupu samotných seniorů ke svému životu. V tomto věku vzdělávání umožňuje seniorům tvořit si nové koníčky a zájmy, získávat nové kontakty, společně se rozvíjet a udržovat si kvalitu života (Adamec, Kryštof, 2011).

Jak již bylo zmíněno, vznik U3V vzniklo během 70. let minulého století. Avšak jisté školy zakládaly tyto univerzity až po roce 2000. Univerzity umožňující studium starším lidem poskytují obory, které se odvíjejí od samotného zaměření jednotlivých fakult. Nabídka těchto oborů je velmi pestrá. Vybere si opravdu každý zájemce, od humanitních, přes přírodovědné až po technické obory (Adamec, Kryštof, 2011).

Podmínky k přijetí si stanovuje každá univerzita sama. Jednou z důležitých podmínek je ve většině škol věková hranice, kdy se řídí dle věku potřebného pro přiznání starobního důchodu. Existují samozřejmě výjimky, které berou osoby daleko mladší (Adamec, Kryštof, 2011).

Délka studia se pohybuje mezi 3-4 roky studia a bývá z pravidla ukončena formou promoci, kde premianti obdrží certifikát, osvědčení nebo jiné potvrzení o ukončení studia. Studium na U3V je převážně placené. Cenová hranice je variabilní, pohybuje se v částkách několika set korun za 1 semestr. (Adamec, Kryštof, 2011).

3.3 Asociace univerzit třetího věku České republiky

Tato asociace byla založena v červnu roku 1993 v Praze. Kladla důraz na zakládání univerzit třetího věku na VŠ po celé České republice. Především si zakládala na pravidelných setkáních škol zapojených do tohoto projektu za účelem výměny názorů, poznatků a zkušeností. Jeden z hlavních impulzů k vytvoření AU3V ČR bylo postrádání určité organizace či sdružení, kde by v rámci jeho fungování mohly probíhat diskuze týkající se univerzit třetího věku. Dříve si univerzity zajišťovaly vzájemnou spolupráci a výměnu zkušeností samy. Postupem času se ale rozvinuly natolik, kdy byly schopné fungovat samostatně, bez předávání zkušeností, a proto se začalo uvažovat o vzniku již zmíněné Asociace U3V, která by jejich poznatky a rozvoj zajišťovala (Adamec, Kryštof, 2011).

Mezi členy AU3V ČR patří univerzity, jako jsou Masarykova univerzita v Brně, Vysoká škola veterinární a farmaceutická v Brně, Vysoké učení technické v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Vysoká škola báňská Ostrava, České vysoké učení technické v Praze, Technická univerzita Liberec, Vysoká škola chemicko-technologická Pardubice, Vysoká škola pedagogická Hradec Králové, Ostravská univerzita v Ostravě, Slezská univerzita v Opavě, Jihočeská univerzita České Budějovice, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Západočeská univerzita Plzeň, Vysoká škola umělecko-průmyslová Praha, Akademie muzických umění Praha, Vysoká škola ekonomická Praha, Česká zemědělská univerzita, Vysoká škola chemicko-technologická Praha, Univerzita Karlova v Praze a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (Adamec, Kryštof, 2011).

AU3V má za jeden z hlavních cílů klást důraz na zakládání U3V u nás, pořádání seminářů a různých sezení, kde se předávaly informace o činnosti univerzit samotných. Důraz také kladli na navazování nových kontaktů s odbornými organizacemi s cílem posílit především mezigenerační solidaritu (Adamec, Kryštof, 2011).

Jedna z mnoha důležitých institucí, se kterou udržuje Asociace U3V kontakt, nese název „Centrála pro všeobecné další vědecké vzdělávání univerzity v Ulmu“ (ZAWiW). Tato centrála byla jednou z prvních, která si uvědomovala význam komunikačních technologií pro vzdělávání seniorů. Asociace pomáhá členům v rozvoji po celé Evropě tím, že pořádá konference a odborné semináře, kterých se účastní především zástupci Německa, Španělska, Finska, Polska, Maďarska a Slovenska (Adamec, Kryštof, 2011).

V současnosti má Asociace univerzit třetího věku za hlavní cíl zajistit kvalitní a plnohodnotnou výuku na všech univerzitách. Tohoto cíle se AU3V snaží dosáhnout pravidelnou kontrolou kvality, podporou a dostupností vzdělávání seniorů nejen mezi univerzitami v ČR, ale také v mezinárodním celosvětovém měřítku. Asociace univerzit třetího věku je v neustálém kontaktu s mezinárodními organizacemi, mezi které patří zejména AIUTA a EFOS (European Federation of Older Students).

AU3V se stala důležitým mezníkem mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a všemi vysokými školami při poskytování financí pro výuku studentů univerzity třetího věku. AU3V stála u samotného vzniku Systému centrální evidence výkonů U3V, kterým se přispělo k přehlednosti vložených finančních prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu, který byl určen na výuku studentů U3V. Posláním a vizí samotné AU3V je zaručit kvalitu vzdělávání formou U3V na vysokoškolské úrovni. Asociace klade důraz na etickou stránku tohoto vzdělávání, utvrzuje význam univerzit v široké společnosti, prosazuje dostupnost ve vzdělávání pro seniory (Asociace univerzit třetího věku, 2018).

3.4 Další organizace zaměřené na vzdělávání

Za zmínku také stojí další organizace, které se snaží zlepšovat formu vzdělávání seniorů. Jednou z nejpodstatnějších je AIUTA, která byla založena stejným zakladatelem jako první U3V, profesorem Pierrem Vellasem v roce 1975. Tato asociace byla založena se záměrem podporovat a rozšiřovat U3V po celém světě, navazovat a nadále prohlubovat kontakty s ostatními univerzitami v mezinárodním měřítku. Dále měla udržovat spolupráci s dalšími organizacemi, které mají také za cíl vyšší vzdělání pro osoby v pokročilém věku. AIUTA se rozrostla po celém světě, včetně států z Asie (Japonsko, Čína), zemí Jižní Ameriky, jako Brazílie a Chile a z Evropy jsou to např. Polsko a Maďarsko (AU3V, 2018).

3.5 Formy a metody vzdělávání seniorů

Formy vzdělávání chápeme jako organizační uspořádání vzdělávání v čase a prostoru. Základní dělení forem vzdělávání jsou:

- přímá výuka,
- distanční vzdělávání,
- kombinované studium,
- sebevzdělávání.

V případě seniorů převažuje forma přímé výuky a sebevzdělávání. S rozvojem moderních technologií stojí za zmínku virtuální univerzity třetího věku, které umožňují studium seniorům se zdravotními problémy či problémy s dopravou. S ohledem na seniory při prezenční formě studia (neboli face to face), může vzdělavatel použít různé formy vzdělávání, jako je hromadná výuka, kooperativní (skupinová, párová) či individuální. Při každé z těchto forem je důležité seniory zaujmout jak učebním prostředím, tak učivem. Čím zajímavější program pro ně vytvoříme, tím větší bude pozornost a motivace vzdělávajících se studentů. Kvalita získávaných informací je ovlivněna především vhodně a pestře vytvořenou formou vzdělání (Špaténková, Smékalová, 2015).

Metody vzdělávání jsou způsoby, kterým je zprostředkováno učivo, tzn. pomáhají nám v orientaci během celého studia a směřují nás k cíli. Metody jsou dle Maňáka (1990) chápány jako optimální systém vyučovacích činností vzdělavatele a učebních aktivit seniora, který chce dosáhnout stanovených cílů. Mezi metody vzdělávání můžeme řadit např. vyprávění, práci s textem nebo kazuistiku (výklad konkrétního případu). Metody můžeme rozdělit do 3 kategorií dle zaměření a účelu:

- tradiční,
- aktivizační,
- kreativní.

Tradiční metody zprostředkovávají vědomosti a dovednosti. Můžeme je dělit na slovní, demonstrační a praktické. Metoda kreativní je založena především na účasti vzdělávajících se seniorů a má za úkol aktivizaci schopností u seniorů. (Špaténková, Smékalová, 2015).

3.6 Specifika edukace seniorů

Východiskem všech vzdělávacích aktivit je fakt, že je člověk schopen učit se v průběhu celého života. Dle Šeráka (2009) je edukace seniorů samostatná specifická sféra ve vzdělávání dospělých. Musíme brát ohled především na rychlost, přesnost a jistotu úspěšného učení, které je rozdílné jak u mladé generace, tak především u té starší. V praxi se můžeme setkat s různými postoji a názory na vzdělávání této skupiny lidí:

- **Odmítnutí seniorů** – na starší lidi je nahlíženo jako na neschopné, nemohoucí osoby, které se nedokáží v tomto věku nic naučit.
- **Aktivizace seniorů v kontextu sociálních služeb** – Jednou z možností, která může obohatit průběh života seniorů v zařízení se sociální službou jsou různé vzdělávací aktivity. Edukace je brána jako forma aktivizace, která je pro starší osoby velkým přínosem.
- **Princip participace** – účast na vzdělávacích aktivitách je brána jako užitečná nejen pro seniory, ale také pro celou společnost, protože umožňuje seniorům uplatňovat sociální role a participovat se ve společenském životě.
- **Seberealizace** – obzvláště v postproduktivním věku by neměla být podceňována. Právě vzdělávání může působit na rozvoj seberealizace a integraci všech životních zkušeností seniorů (Špaténková, Smékalová, 2015).

Pokud nahlížíme na seniory jakožto na skupinu v postproduktivním věku, je podstatné brát ohled na vhodné prostorové uspořádání místa, kde se konají přednášky. Důraz je kladen také na podklady, které dostávají senioři v rámci svého programu. Obsahující text by měl mít přiměřeně větší, čitelné písmo. S ohledem na věkovou kategorii vzdělávaných osob je vhodné využít stabilizačních a protiskluzových prvků. Ke větší spokojenosti vzdělávajících se seniorů vede přiměřená blízkost toalet k místnosti, kde probíhá výuka (Krystoň, Šerák, Tomczyk, 2014).

Při výuce respektujeme časovou náročnost, která může pozitivně ovlivnit proces učení. Lektor dbá na správnou artikulaci při výkladu dané látky a snaží se mluvit jasně, stručně a nepřeskakuje z jednoho tématu na druhé. Dobře sestavená struktura vyučovacích hodin a vhodně zvolené podklady pro výuku mohou seniorům zajistit přehled v dané látce (Krystoň, Šerák, Tomczyk, 2014).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část navazuje na problematiku z části teoretické. Budeme se zabývat názory respondentů na studium ve stáří, konkrétně na univerzitě třetího věku. Na samém začátku popíšeme výzkumný problém, otázky a výzkumné cíle. V návaznosti na otázky budou následovat výzkumné výsledky, které jsme získali díky dotazníkovému šetření znázorněným pomocí grafů. Na konci práce popíšeme interpretaci dat a zakončíme ji závěrem.

4.1 Vymezení výzkumného problému

Vzdělávání seniorů je populárním tématem současné doby, jelikož je důležité umožnit vzdělávání i lidem v postproduktivním věku. Vzdělávání je prospěšné pro seniory díky procvičování mozku, zamezení sociálního vyloučení, tvorbou nových vztahů a získáváním nových poznatků. Edukace seniorů pozitivně ovlivňuje proces stárnutí a přizpůsobování se novým věcem a životním situacím. Dává seniorům možnost stát se spokojenějšími v životě a vyrovnanější sami se sebou díky osvojování si nových poznatků.

Výzkumný problém této práce byl formulován jako vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku. Zabýváme se zde vůlí ke studiu ve stáří, samotnému odhodlání vzdělávat se a vhodnou formou, která by seniorům vyhovovala nejvíce (on-line či prezenční forma na univerzitě).

4.2 Výzkumné cíle a otázky

Výzkumné cíle a otázky byly rozděleny na jeden hlavní cíl a čtyři vedlejší cíle a jednu výzkumnou otázku a čtyři dílčí výzkumné otázky.

Hlavní cíl

HC: Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký je zájem mezi seniory žijícími v Rousínově o studium na univerzitě třetího věku.

Vedlejší cíle

VC1: Cílem je zjistit, jakou formu vzdělávání preferují.

VC2: Cílem je zjistit, zda se vzdělávají záměrně či dobrovolně.

VC3: Cílem je zjistit, jak on-line forma ovlivňuje život seniorů.

VC4: Cílem je zjistit, zdali je pro seniory vzdělání formou TV pořadů dostačující.

Hlavní výzkumná otázka

HVO: Jaký je zájem mezi seniory žijícími ve městě Rousínov o studium na univerzitě třetího věku?

Dílčí výzkumné otázky

DVO1: V jaké formě se senioři nejraději vzdělávají?

DVO2: Vzdělávají se dotazovaní z vlastního zájmu či skrze nutné rozšíření vzdělání?

DVO3: Jak on-line forma studia ovlivňuje život seniorů?

DVO4: V jaké míře je pro seniory dostačující vzdělávání formou TV pořadů?

4.3 Technika sběru dat

Pro dosažení stanovených cílů a v bakalářské práci byl zvolen kvantitativně orientovaný přístup, konkrétně formou dotazníkového šetření. Klasický dotazník obsahuje pečlivě připravené otázky, které jsou logicky seřazeny a respondent na ně odpověděl písemně. Dle Chrásky (2016) „jde o záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy“. Vytvořený dotazník obsahuje položky kontaktní, filtrační, uzavřené a otevřené (Průcha, 2014). Prostřednictvím dotazníků, které byly vyplněny vyšším počtem oslovených respondentů v postproduktivním věku, se budou zjišťovat výsledky a skutečnosti o problematice vzdělávání seniorů. Tyto získané odpovědi budou vyjádřeny formou grafů a tabulek, podle kterých budeme moci odpovědět na výzkumné cíle.

Výsledky z dotazníků všech respondentů byly zadány do tabulky Microsoft Excel. Pomocí filtrů a vhodných vzorců jsme posléze hledali klíčové informace pro námi zkoumaný problém.

Samotný dotazník obsahuje 24 položek, které jsou uzavřené i otevřené.

- **Položky a. – e.** zjišťují demografické údaje, způsob bydlení seniorů a jakého nejvyššího vzdělání dosáhli.
- **Položky f. – i.** zjišťují rozvoj vzdělání během pracovního působení, zda senioři stále pracují nebo jsou doma a jakou mají znalost s PC a mobilním telefonem.
- **Položky j. – n.** zjišťují, zda senioři ví o U3V, jestli mají zájem o tento typ vzdělávání. Zda mají senioři možnost vzdělávacích přednášek v místě bydliště a zda jich využívají.
- **Položky o. – t.** zjišťují, zda dotazovaní studují na U3V, jestli je studium bavilo, zda jim něco přineslo nebo měli nějaké výhrady.
- **Položky u. – x.** zjišťují, jaká oblast vzdělávání seniory nejvíce zajímá, jakou formou se nejraději vzdělávají a zda preferují formu on-line nebo prezenční.

Tento dotazník byl zcela anonymní, přístupný od 27. března 2023 do 12. dubna 2023 (tzn. 17 dní), v papírové podobě. Dotazník obdrželo 100 osob, vyplněných se vrátilo 94 (návratnost dotazníků tedy činila 94 %). Tento dotazník jsme navrhli tak, aby byl co nejlépe srozumitelný a optimalizovaný pro dotazované osoby v postproduktivním věku. Vzor dotazníku je obsahem přílohy 1.

4.4 Realizace dotazníkového šetření

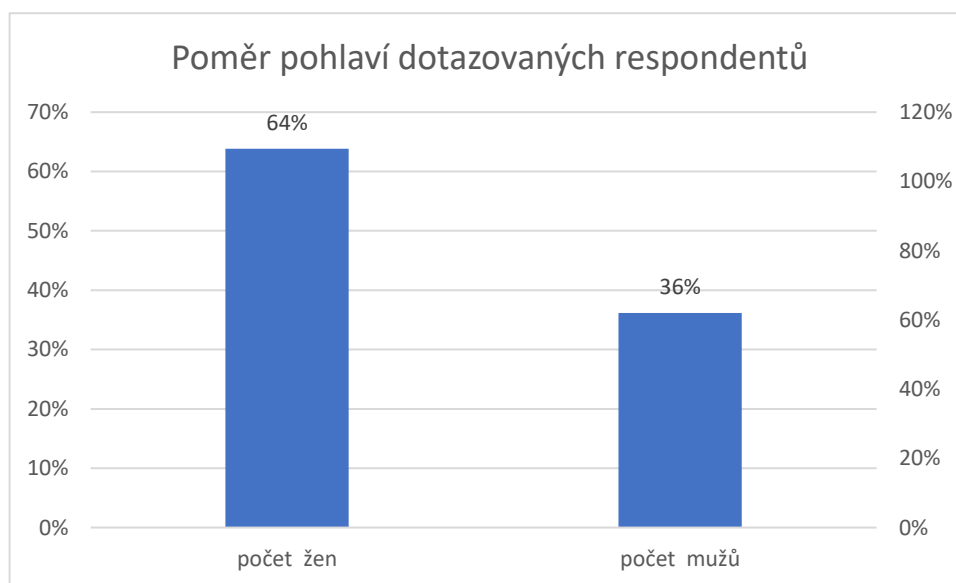
Výzkumný soubor je složen ze starší populace obývající město Rousínov, které je orientováno směrem na východ od Brna. Celkový počet obyvatel města Rousínova je 6090 osob, z nichž je 1424 občanů seniorského věku. Mužů v seniorském věku zde žije 636 a žen 788 (Hrachovinová, 2023). Cílem výzkumu bylo získat přiměřený počet vyplněných dotazníků od obyvatel Rousínova v seniorském věku, a to za účelem získání adekvátního množství statisticky zpracovatelných dat. Osloveno bylo celkem 100 mužů i žen, z toho 94 odevzdalo vyplněný dotazník. Všem dotazovaným byl dotazník předán osobně a stejným způsobem byly dotazníky vysbírány zpět. Vzhledem k věkové kategorii a předpokládané počítačové gramotnosti respondentů jsme nepokládali za vhodné využití možnosti on-line dotazníků. Díky velkému procentu návratnosti se tato volba projevila jako správné rozhodnutí.

5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této kapitole najdeme zpracované výsledky dotazníkového šetření. Odpovědi z dotazníků byly vypracovány pomocí programu Microsoft Excel, ve kterém byly vytvořeny tabulky (jsou obsahem příloh) a z nich byly následně zhotoveny grafy.

5.1 Vyhodnocení dat

Graf 1: Poměr pohlaví dotazovaných respondentů

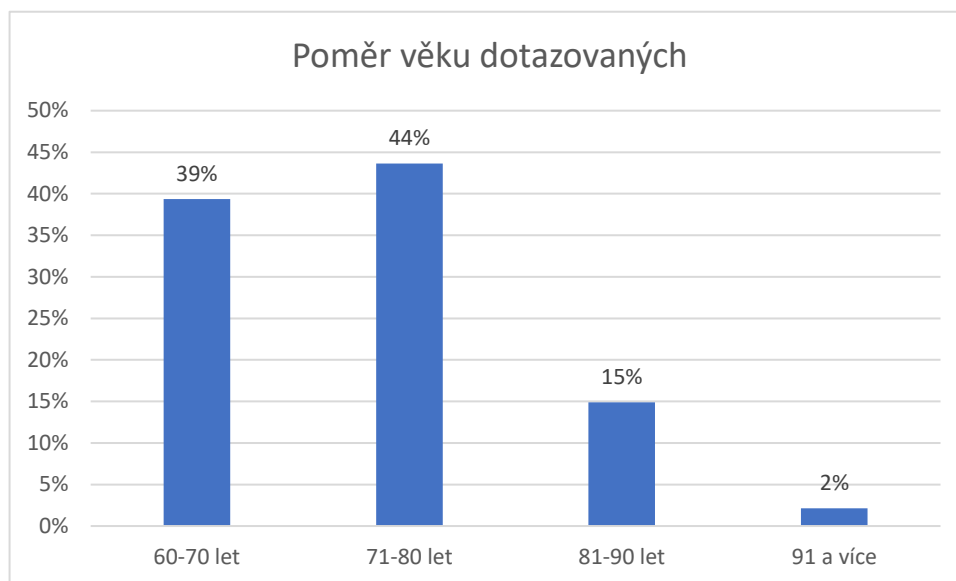

Vlastní zpracování

OTÁZKA A.: Jakého jste pohlaví?

První otázka se zabývá věkem respondentů. Snahou byla genderová vyrovnanost dotazníkového šetření. Z výše uvedeného grafu 1 a přílohy 4 vyplývá, že se dotazníku účastnilo 60 žen (64 %) a 34 mužů (36 %). Dohromady tedy vyplnilo otázku 94 respondentů.

Graf 2: Poměr věku dotazovaných

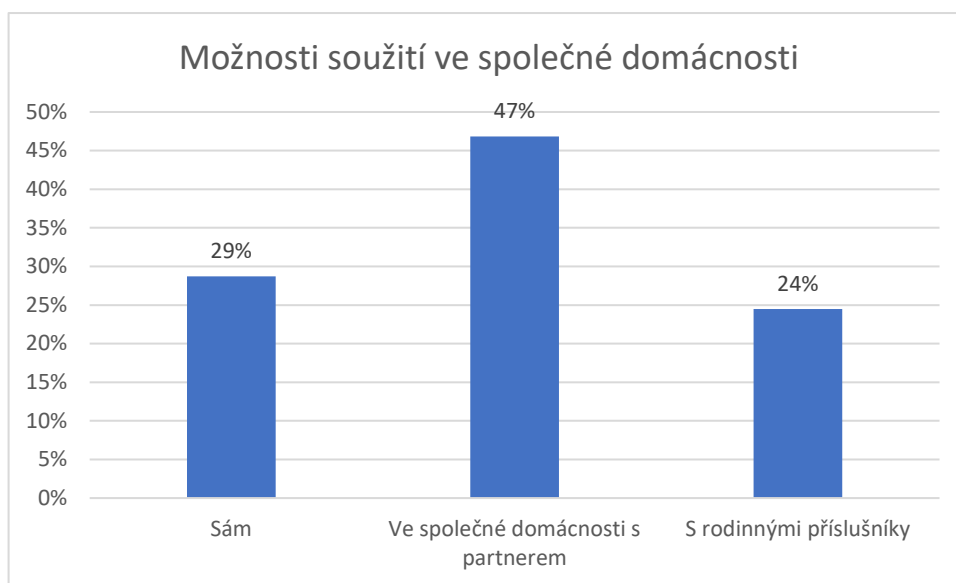

Vlastní zpracování

OTÁZKA B.: Kolik je Vám let?

Graf 2 a příloha 5 znázorňují nejvíce zastoupenou skupinu seniorů ve věku 71–80 let (44 %), do nichž spadá 41 respondentů. Méně početnou skupinou jsou respondenti ve věku 60–70 let (39 %), ve které je 37 respondentů. Nejméně početnými skupinami jsou skupiny s věkovým rozmezím 81–90 let (15 %), tedy 14 respondentů a věková skupina 91 a více (2 %).

Graf 3: Možnosti soužití ve společné domácnosti

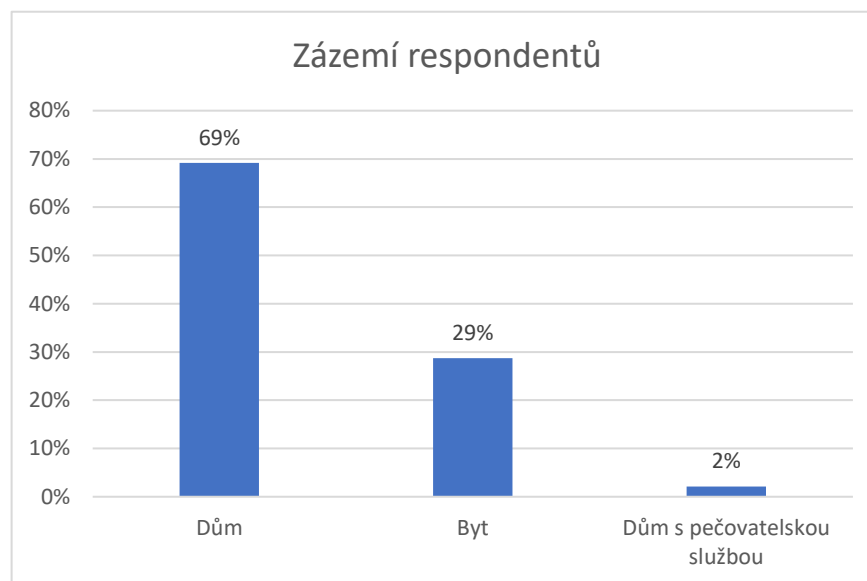

Vlastní zpracování

OTÁZKA C.: S kým bydlíte?

Touto otázkou se snažíme zjistit, s kým respondenti sdílejí své sociální zázemí. Většina dotazovaných zvolila odpověď 2. (graf 3 a příloha 6), tedy že bydlí ve společné domácnosti s partnerem. Tuto odpověď zvolilo 44 lidí (47 %). 23 respondentů bydlí s rodinnými příslušníky (24 %) a 27 respondentů (29 %) bydlí sami.

Graf 4: Zázemí respondentů

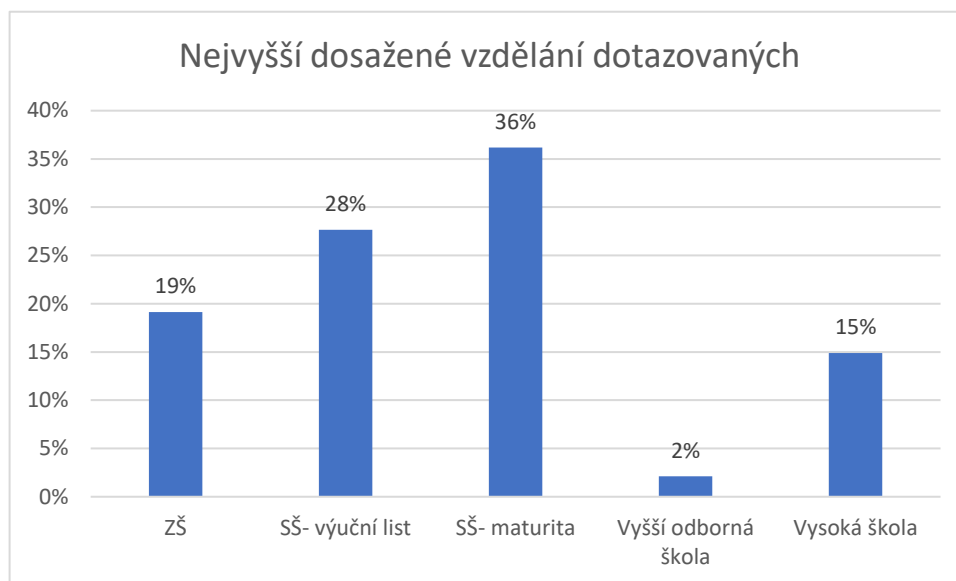

Vlastní zpracování

OTÁZKA D.: Kde bydlíte?

Tato otázka cílí na sociální zabezpečení respondentů (kde vybraní respondenti bydlí). Z grafu 4 a přílohy 7 vyplývá, že většina dotazovaných bydlí v domě, konkrétně 65 respondentů (69 %). Další méně početná skupina bydlí v bytě, přesněji 27 seniorů (29 %). Nejméně zastoupenou skupinou jsou ti, kteří bydlí v domově s pečovatelskou službou. Na tu reagovali 2 respondenti (2 %).

Graf 5: Nejvyšší dosažené vzdělání

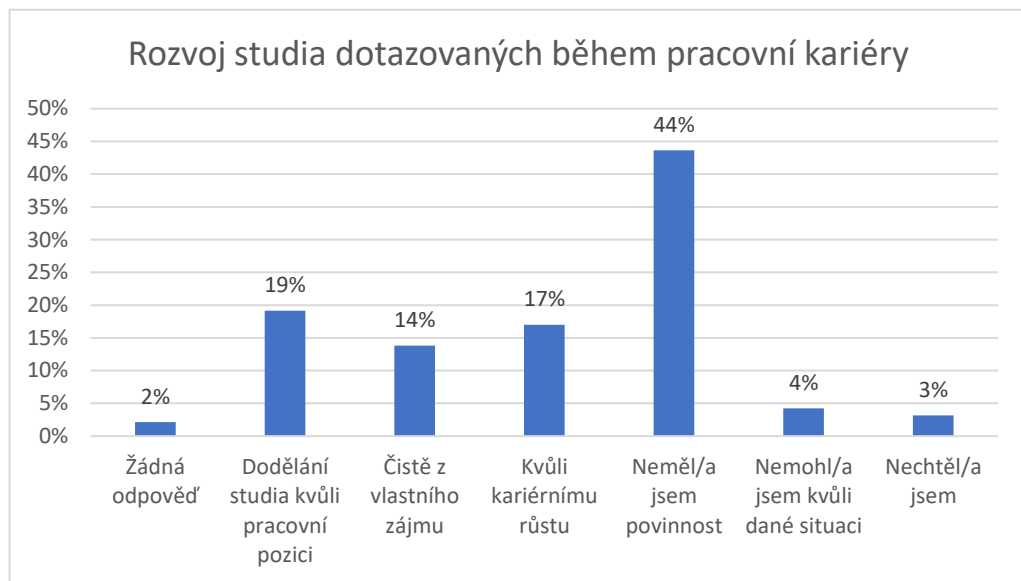

Vlastní zpracování

OTÁZKA E.: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Dle výsledků (graf 5 a příloha 8) má nejvíce respondentů vystudovanou střední školu s maturitou v počtu 34 respondentů (36 %). Méně početnější skupinou jsou senioři, kteří vystudovali střední školu s výučním listem (26 osob, to je 28 %). Vysokoškolsky vzdělaných respondentů je 14 (15 %). Zajímavým zjištěním, které vyplynulo z výsledků je, že z 94 respondentů má téměř čtvrtina vystudovanou základní školu.

Graf 6: Rozvoj studia dotazovaných během pracovní kariéry

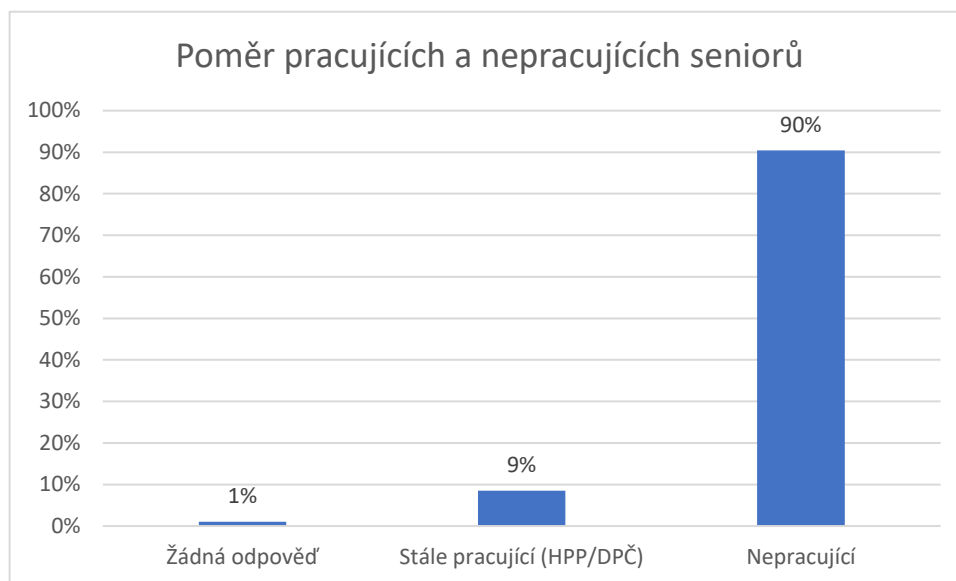

Vlastní zpracování

OTÁZKA F.: Rozvíjeli jste své vzdělání během pracovního působení?

Nejvíce zastoupenou odpovědí byla možnost 4.- „Neměl/a jsem povinnost“, kterou zvolilo 41 dotazovaných (44 %) dle grafu 6 a přílohy 9. Oproti tomu méně početná skupina respondentů o 16 seniorech (17 %) cítila potřebu se dále rozvíjet ve svém vzdělání kvůli kariérnímu růstu. Čistě z vlastního zájmu studovalo 13 osob (14 %) z celkově dotazovaných. Dodělání studia kvůli pracovní pozici zvolilo 17 respondentů (19 %), 4 respondenti (4 %) nemohli studovat kvůli dané situaci a 3 respondenti (3 %) studovat nechtěli. Na tuto otázku neodpověděli 2 lidé (2 %).

Graf 7: Poměr pracujících a nepracujících seniorů

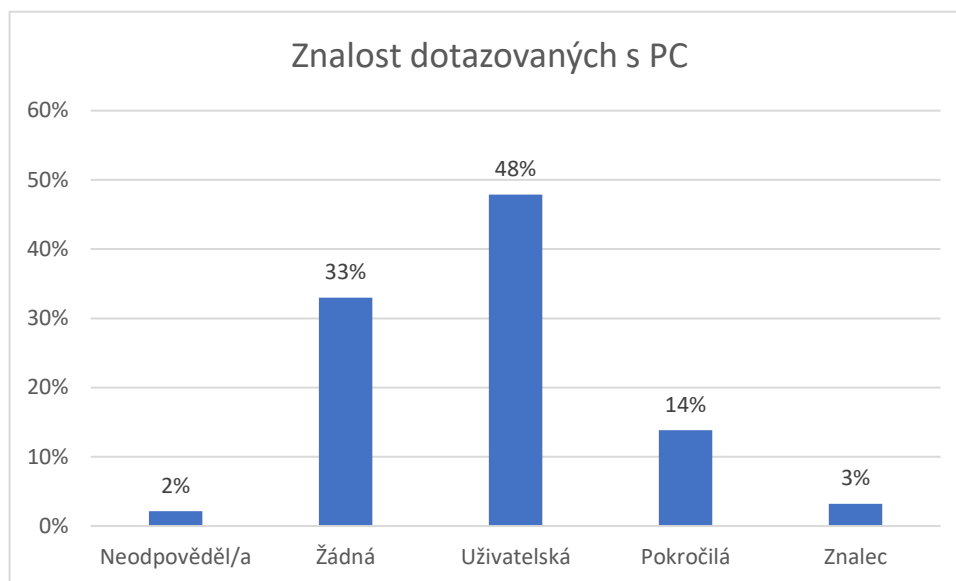

Vlastní zpracování

OTÁZKA G.: Při pobírání starobního důchodu jste doma nebo pracujete?

Graf 7 a příloha 10 znázorňují, kolik dotazovaných seniorů při pobírání starobního důchodu žije doma a kolik z nich stále pracuje na HPP či DPČ. Z výsledků vyplývá, že pouze 9 % při pobírání starobního důchodu stále dochází do zaměstnání a 90 % je již ve starobním důchodu a nedochází do zaměstnání.

Graf 8: Znalost dotazovaných s PC

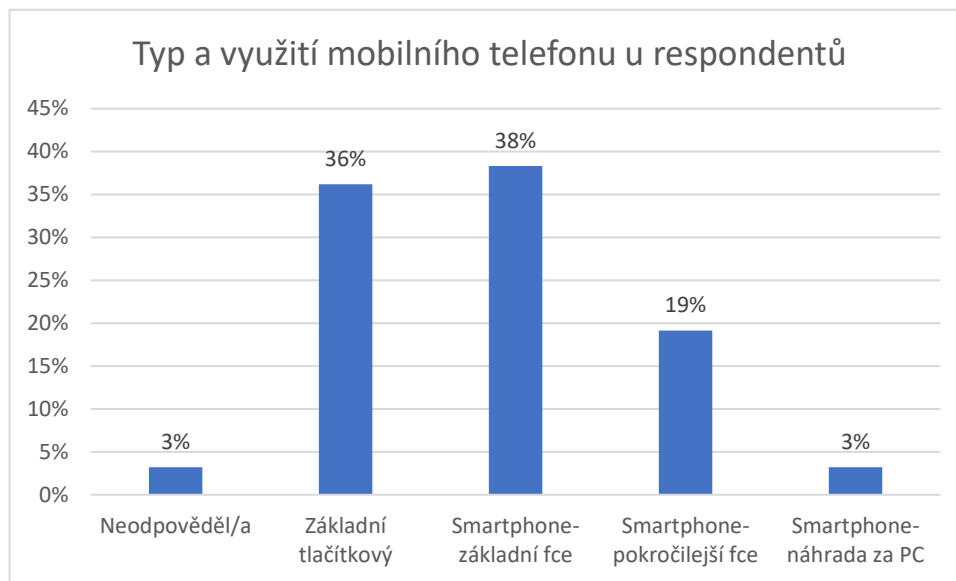

Vlastní zpracování

OTÁZKA H.: Jaká je Vaše znalost s PC?

Z grafu 8 a přílohy 11 vyplývá, že téměř 50 % respondentů používá počítač na uživatelské úrovni. Za pokročilé uživatele PC se považuje 13 lidí (14 %) a za naprosté znalce se považují 3 senioři (3 %). 31 respondentů (33 %) nemá žádné znalosti s počítačem, 2 respondenti neuvedli žádnou z možností.

Graf 9: Typ a využití mobilního telefonu

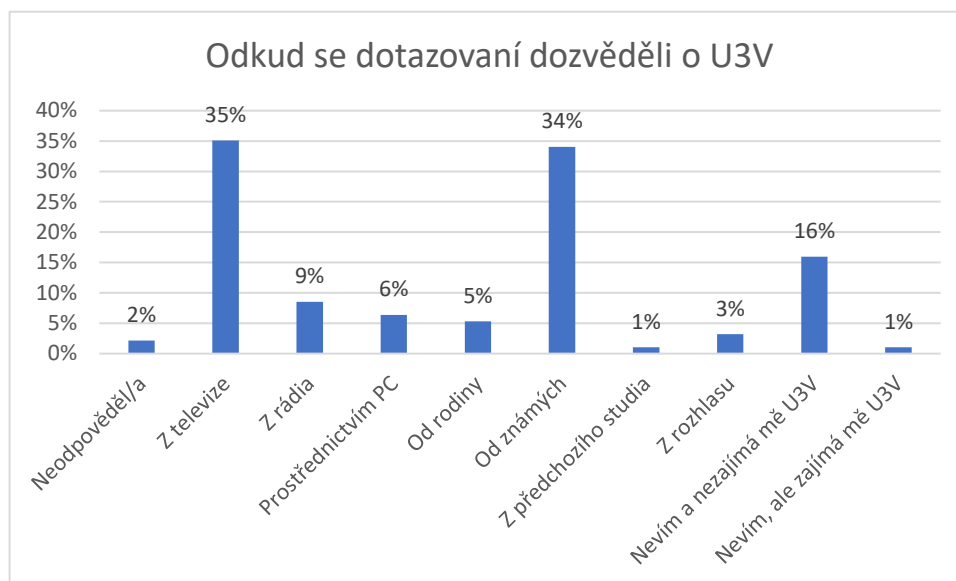

Vlastní zpracování

OTÁZKA I.: Jaký mobilní telefon užíváte a k čemu jej užíváte?

Podle dotazníkového šetření v otázce I (graf 9 a příloha 12) 38 % respondentů vlastní smartphone a využívá základní funkce, jako je SMS, volání, fotografování. Téměř stejně početná skupina respondentů (36 %) využívá základní tlačítkový telefon. 19 % respondentů uvedlo, že využívá smartphone k pokročilejším funkcím, jako je například fotografování s filtry, natáčení videí, sociální sítě, nebo internetové bankovníctví. 3 lidé užívají smartphone jako náhradu za počítač (3 %) a 3 lidé (3 %) na tuto otázku neodpověděli.

Graf 10: Odkud se dotazovaní dozvěděli o U3V

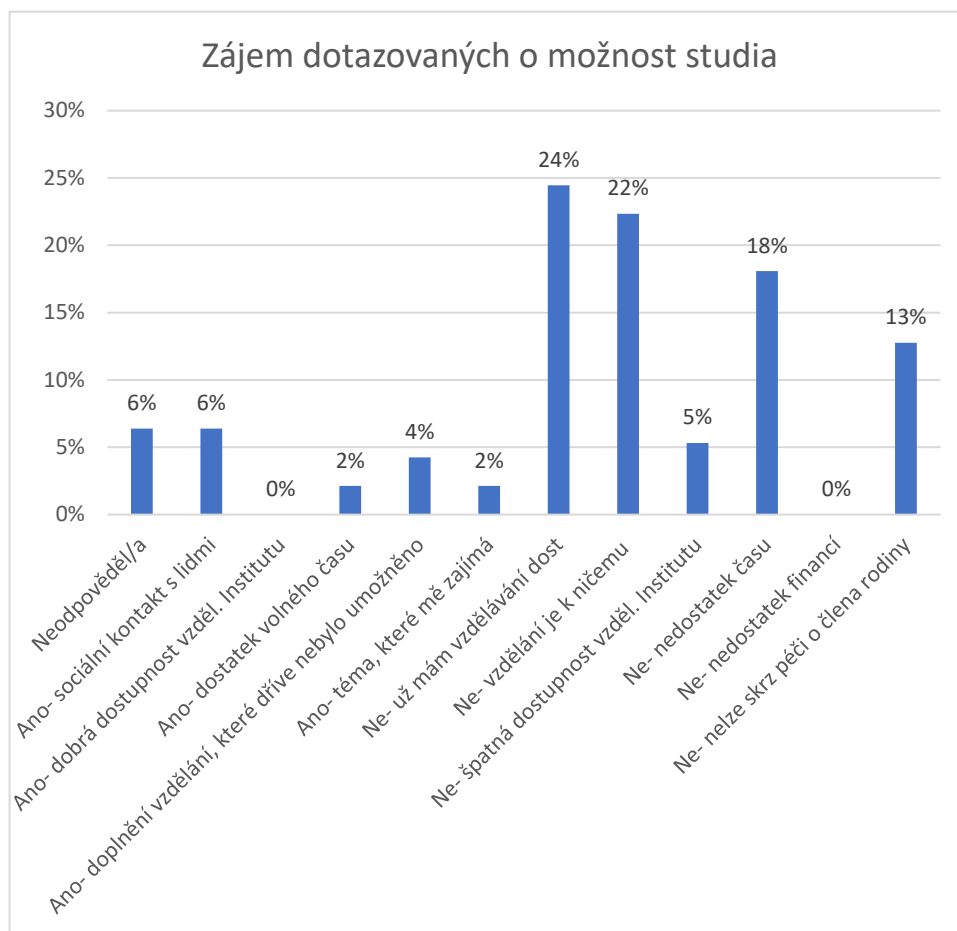

Vlastní zpracování

OTÁZKA J.: Víte o univerzitě třetího věku (U3V)?

O U3V se 35 % respondentů dozvědělo z televize, 39 % od rodiny a od známých, 12 % z rádia a rozhlasu. 16 % dotazovaných nemá o studium žádný zájem (graf 10 a příloha 13).

Graf 11: Zájem dotazovaných o možnost studia

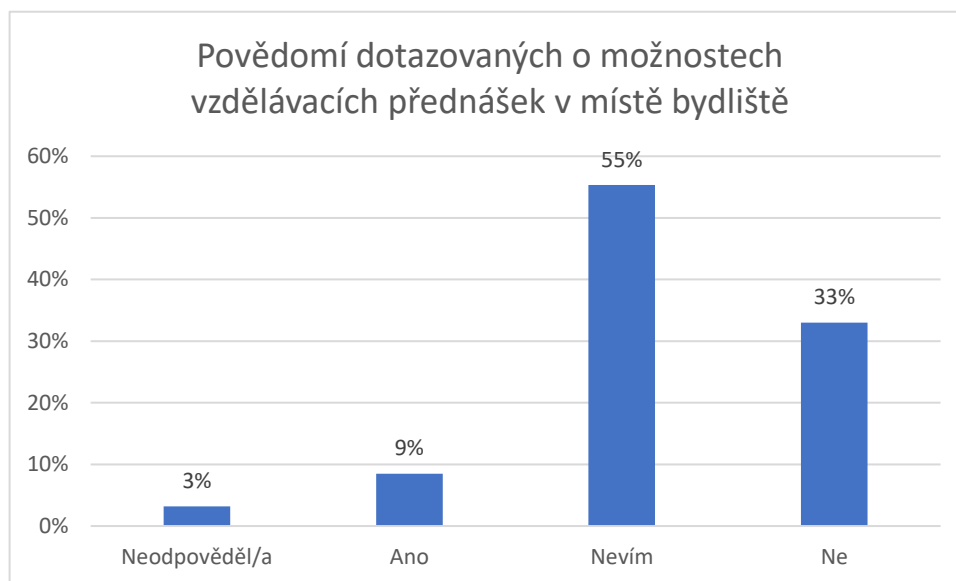
Vlastní zpracování

OTÁZKA K.: Máte zájem o vzdělávání na U3V?

Dle grafu 11 a přílohy 14, 24 % dotazovaných uvedlo, že už mají vzdělávání dost. 22 % seniorů z celkového počtu odpovědělo, že další vzdělání je pro ně k ničemu. 18 % dotazovaných odpovědělo, že na vzdělání nemají dostatek času a dalších 13 % dotazovaných se nemůže vzdělávat kvůli péči o člena rodiny. Pro 5 % dotazovaných je překážkou pro studium na U3V špatná dostupnost.

6 % má o vzdělávání na U3V zájem pro udržení sociálního kontaktu s lidmi, 4 % by si rádi přes U3V doplnili vzdělání, které jim dříve nebylo umožněno. 2 % respondentů projevilo zájem o studium tématu, které je velmi zajímavá.

Graf 12: Povědomí dotazovaných o možnostech vzdělávacích přednášek v místě bydliště

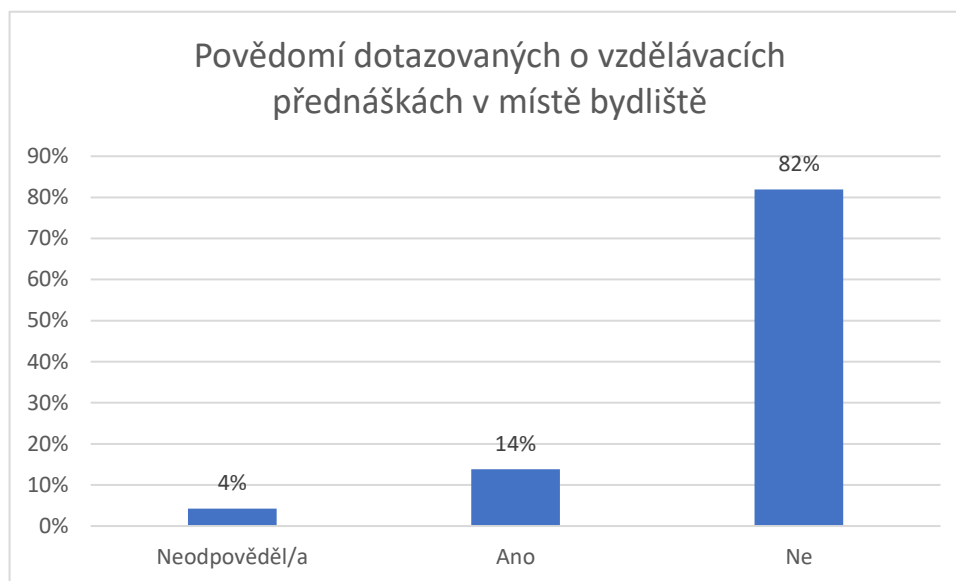

Vlastní zpracování

OTÁZKA L.: Máte možnost vzdělávacích přednášek v místě bydliště?

Graf 12 a příloha 15 předkládá informaci o tom, že 9 % respondentů ví o možnostech vzdělávacích přednášek v místě bydliště. 33 % respondentů uvádí, že nemá žádné možnosti vzdělávání a 52 (55 %) dotazovaných o žádné možnosti vzdělávání v místě bydliště neví.

Graf 13: Povědomí dotazovaných o vzdělávacích přednáškách v místě bydliště

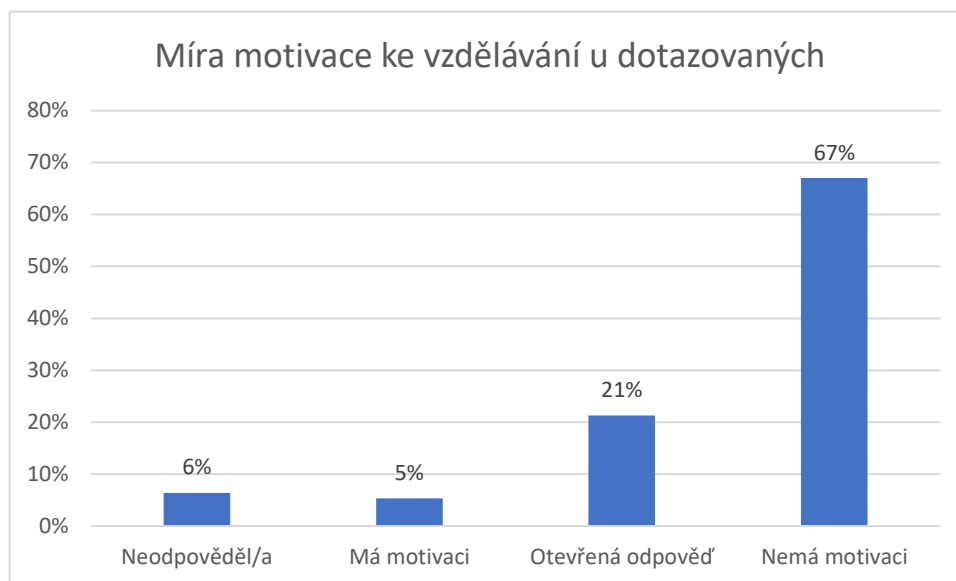

Vlastní zpracování

OTÁZKA M.: Využíváte některé z možností vzdělávacích aktivit, které pořádá město, ve kterém bydlíte?

82 % dotazovaných nevyužívá žádné z možností vzdělávacích aktivit v místě svého bydliště a 14 % respondentů uvádí, že využívá vzdělávacích aktivit, které jsou pořádány v jejich městě (graf 13 a příloha 16).

Graf 14: Míra motivace ke vzdělávání u dotazovaných

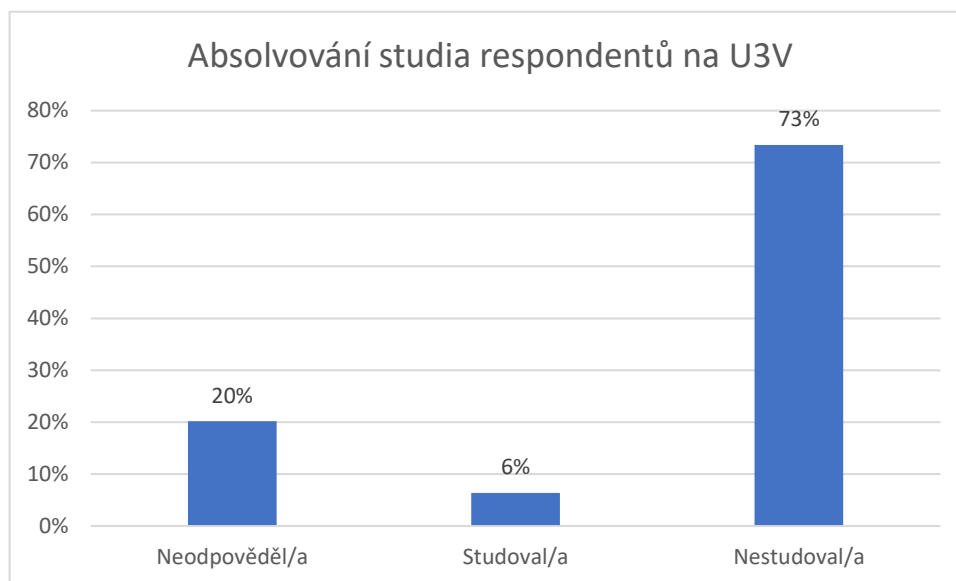

Vlastní zpracování

OTÁZKA N.: Máte motivaci ke vzdělávání?

Jak graf 14 a příloha 17 uvádí, převažující většina seniorů (67 %) nemá žádnou motivaci ke vzdělávání. Pouze 5 % dotazovaných uvedlo, že motivaci má, ale nevedlo přesně jakou. 21 % respondentů zvolilo otevřenou odpověď, kde respondenti nejčastěji uváděli, že chtějí mít všeobecný přehled, poznávat nové věci, rozšiřovat své dosavadní znalosti anebo chtějí posílit paměť.

Graf 15: Absolvování studia respondentů na U3V

Vlastní zpracování

OTÁZKA O.: Již studujete či jste studoval/a na U3V?

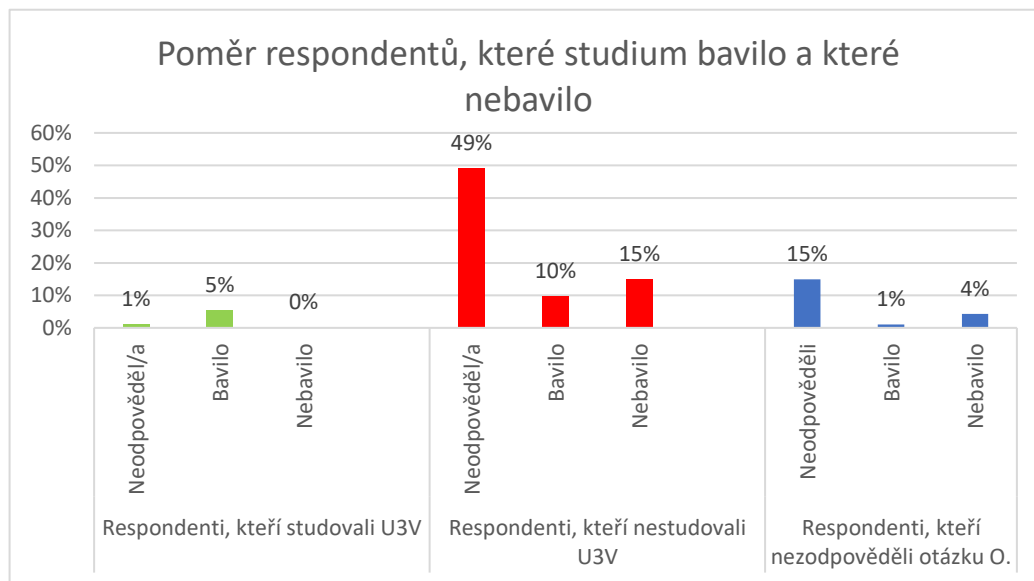
Zlomovou otázkou v dotazníku bylo, kolik respondentů studovalo nebo momentálně studuje na univerzitě 3. věku. Z 94 dotazovaných studovalo na U3V 6 seniorů (6 %) a 69 seniorů (73 %) univerzitu neabsolvovalo. 19 (20 %) osob na tuto otázku neopovědělo žádnou z uvedených možností (graf 15 a příloha 18).

Na otázku P. až T. měli odpovídat pouze respondenti, kteří na U3V studovali nebo momentálně studují. Řada respondentů si této informace nevšimla a na tyto otázky také neodpověděla. Pro účely dotazníkového šetření jsou pro nás relevantní především odpovědi studujících na U3V nyní nebo v minulosti, nicméně i odpovědi respondentů, kteří na U3V nestudovali pro nás mají jistou vypovídající hodnotu. Z tohoto důvodu jsou do výzkumu taktéž zapracovány.

3. skupinou jsou respondenti, kteří v otázce O. nezvolili žádnou z uvedených možností, ale i přes to odpovídali na otázky týkající se studia na U3V (otázka P. – T.).

V následujících otázkách P. – T. se budeme zabývat nejdříve odpověďmi respondentů studujících nyní nebo v minulosti na U3V a následně i odpověďmi respondentů, kteří na U3V nestudovali, ale odpovědět na otázky chtěli.

Graf 16: Poměr respondentů, které studium bavilo a které nebavilo

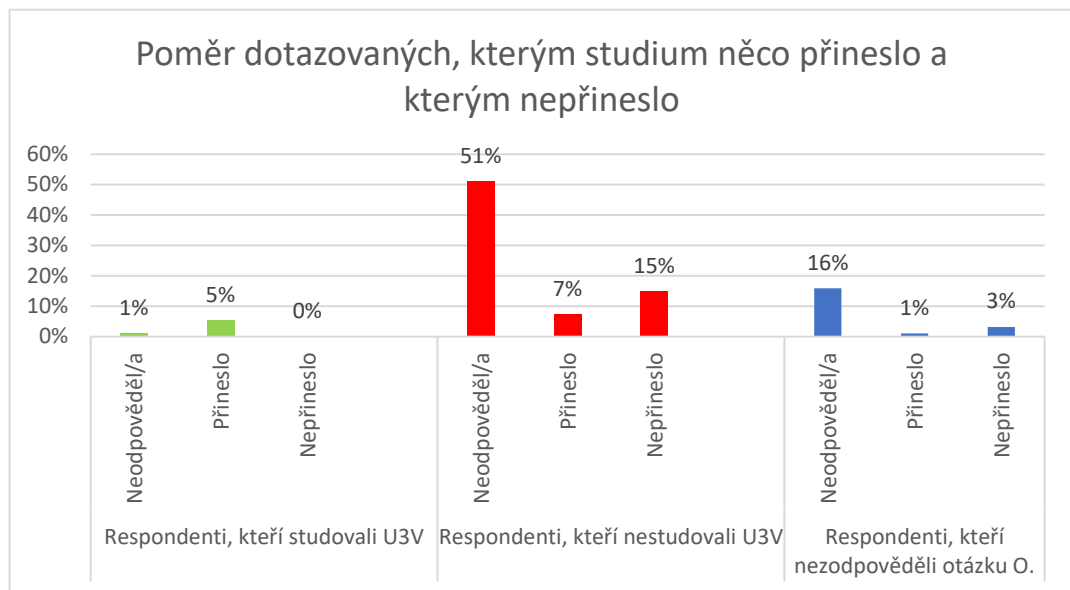

Vlastní zpracování

OTÁZKA P.: Baví/bavilo Vás studium?

Z počtu respondentů, kteří **studovali na U3V**, odpovědělo 5, že je studium bavilo (5 %). 1 neodpověděl vůbec (1 %). 9 Respondentů (10 %), kteří nestudovali na U3V uvedlo, že je jejich předchozí studium bavilo. 14 respondentů zvolilo odpověď opačnou (15 %) (graf 16 a příloha 19).

Graf 17: Poměr dotazovaných, kterým studium něco přineslo a kterým nepřineslo

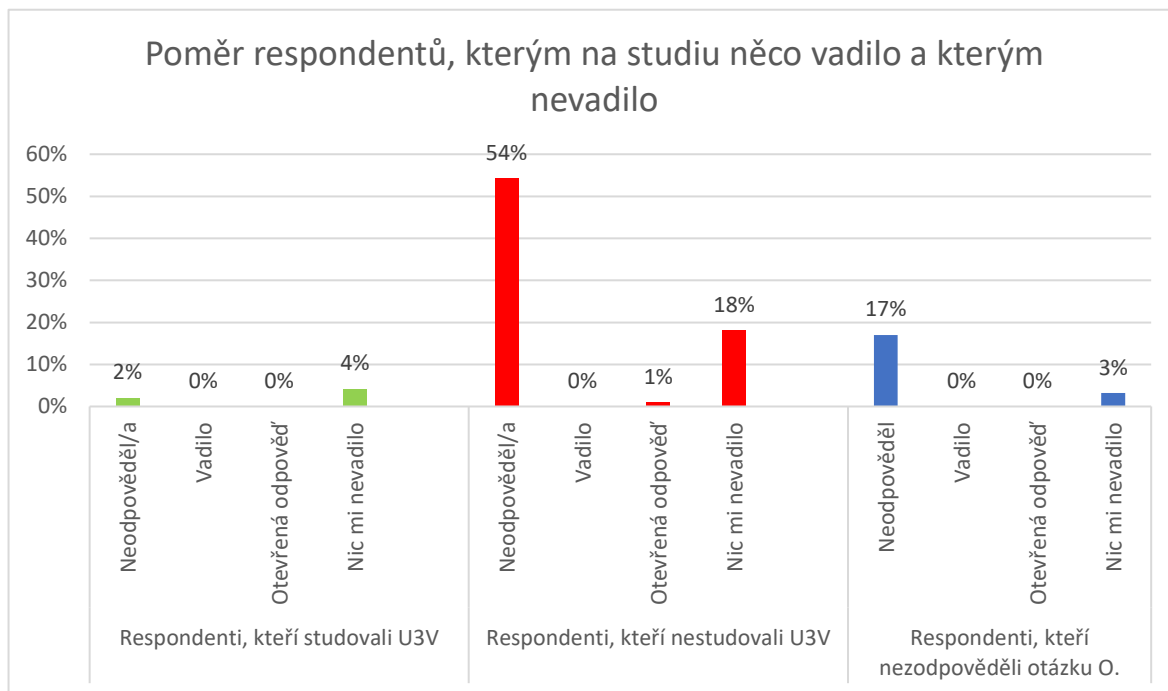

Vlastní zpracování

OTÁZKA Q.: Přineslo Vám studium něco?

Graf 17 a příloha 20 znázorňují odpovědi respondentů **studujících na U3V** tak, že 5 respondentům studium něco přineslo (5 %). 1 dotazovaný na tuto otázku neodpověděl (1 %). 7 respondentů (7 %), kteří U3V nestudovali, odpovědělo, že pro ně bylo jejich bývalé studium přínosem a pro 14 respondentů studium přínosem nebylo (15 %).

Graf 18: Poměr respondentů, kterým na studiu něco vadilo a kterým nevadilo

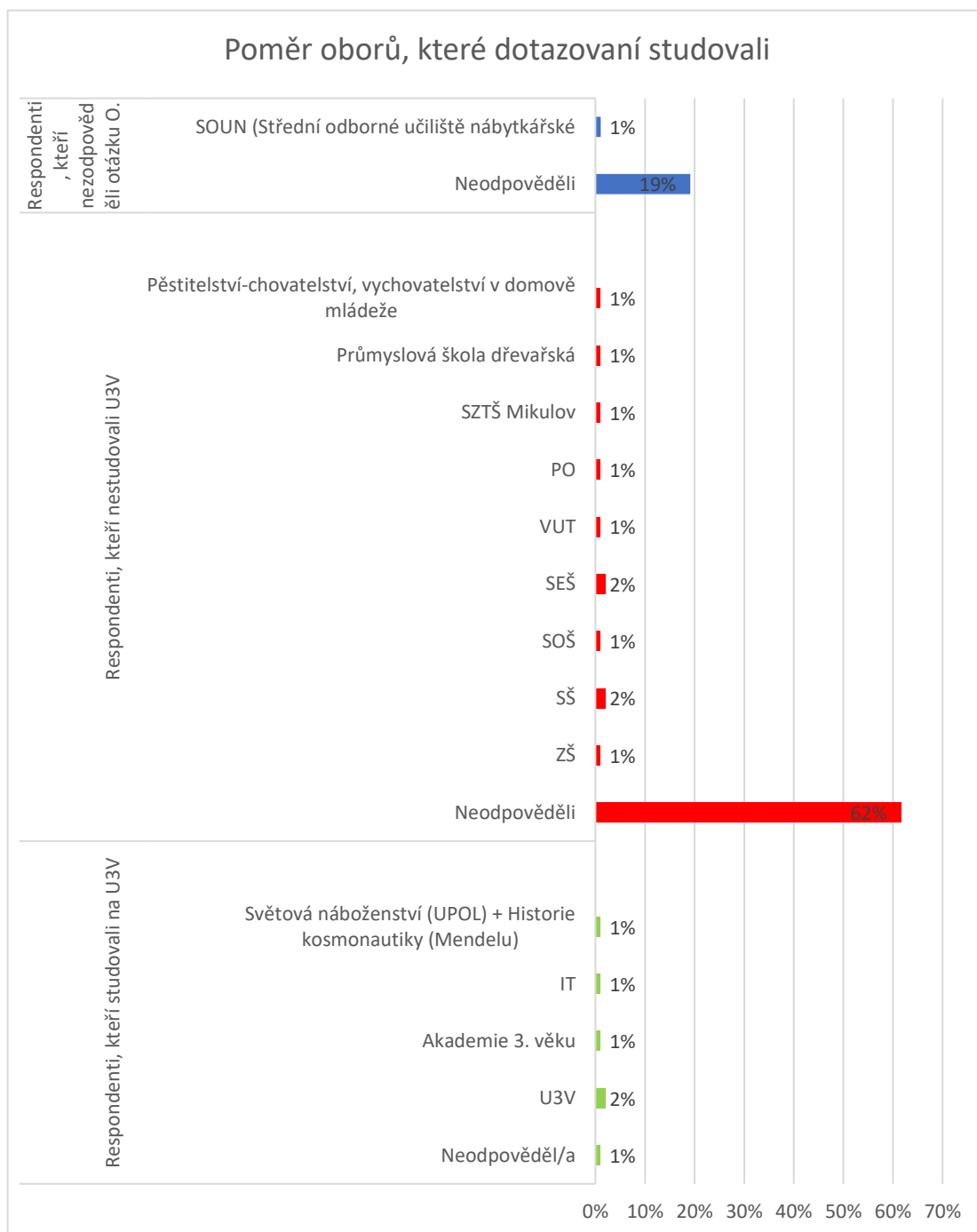

Vlastní zpracování

OTÁZKA R.: Vadí/vadilo Vám něco na studiu?

4 respondentům, kteří **studovali U3V**, na studiu nic nevadilo (4 %) a 2 senioři na tuto otázku neodpověděli (2 %). 17 respondentům, kteří U3V nestudovali, na bývalém studiu nic nevadilo (graf 18 a příloha 21).

Graf 19: Poměr oborů, které dotazovaní studovali

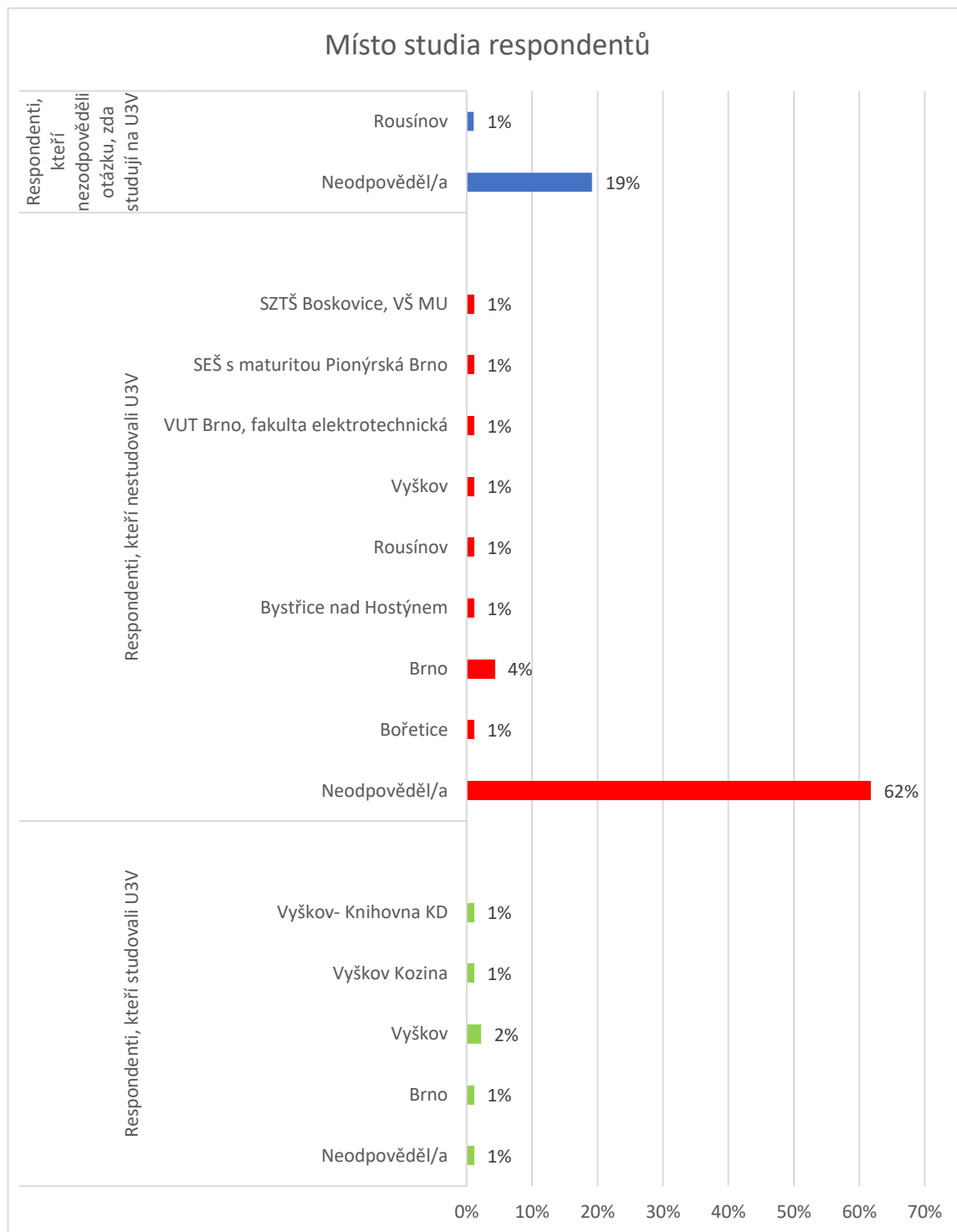

Vlastní zpracování

OTÁZKA S.: Co jste studoval/a?

Otevřená otázka S. znázorňuje, co dotazovaní senioři studovali. 3 respondenti, kteří **studovali na U3V** odpověděli pouze „U3V“, další senior studoval obor „IT“ a poslední studoval „Světová náboženství“ (UPOL) a také „Historii kosmonautiky“ (Brno Mendelu). 1 senior, který absolvoval univerzitu na tuto otázku nijak neodpověděl (graf 19 a příloha 22).

Graf 20: Kde dotazovaní studovali

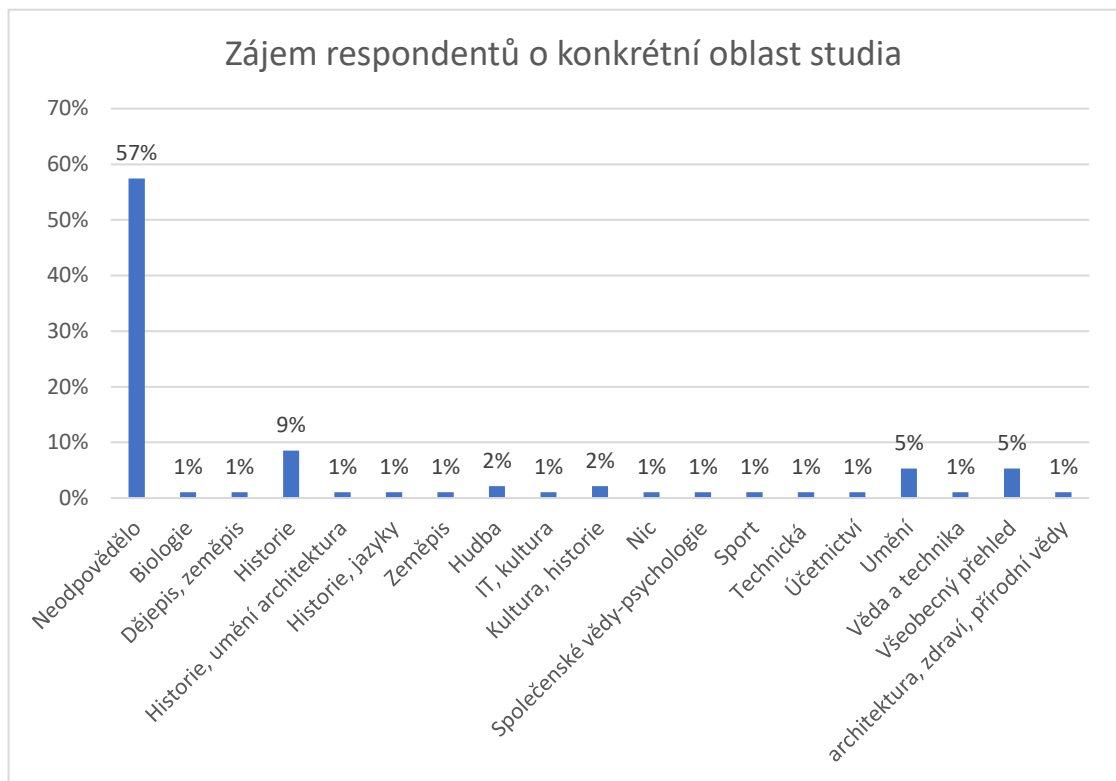

Vlastní zpracování

OTÁZKA T.: Kde jste studoval/a?

Z grafu 20 a přílohy 23 vyplývá, že 4 respondenti studující U3V studovali ve městě Vyškov (4 %), konkrétně zmínili konzultační centra Knihovny KD a Kozinu, 1 respondent studoval v Brně (1 %) a 1 na tuto otázku neodpověděl (1 %).

Graf 21: Zájem respondentů o konkrétní oblast studia

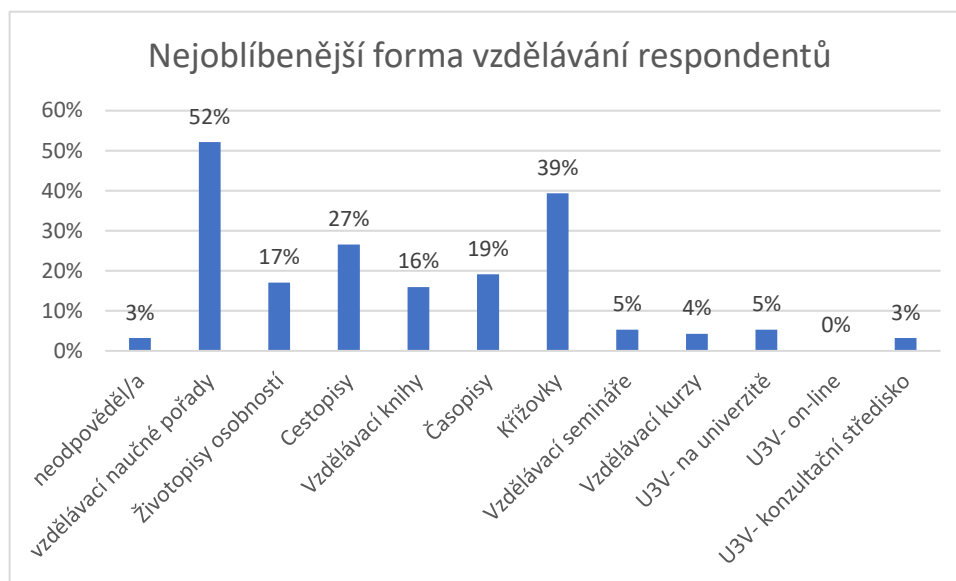

Vlastní zpracování

OTÁZKA U.: Jaká oblast vzdělávání Vás zajímá nejvíce?

Jak je patrné z grafu 21 a přílohy 24, 12 dotazovaných respondentů má zájem o historii (13 %), 5 respondentů projevilo zájem o studium umění (6 %) a dalších 5 by si chtělo rozšířit všeobecný přehled. Zbytek respondentů, kteří odpověděli na otázku, měli různé odpovědi (například věda a technika, sport, účetnictví, zeměpis, biologie a další).

Graf 22: Nejoblíbenější forma vzdělávání respondentů

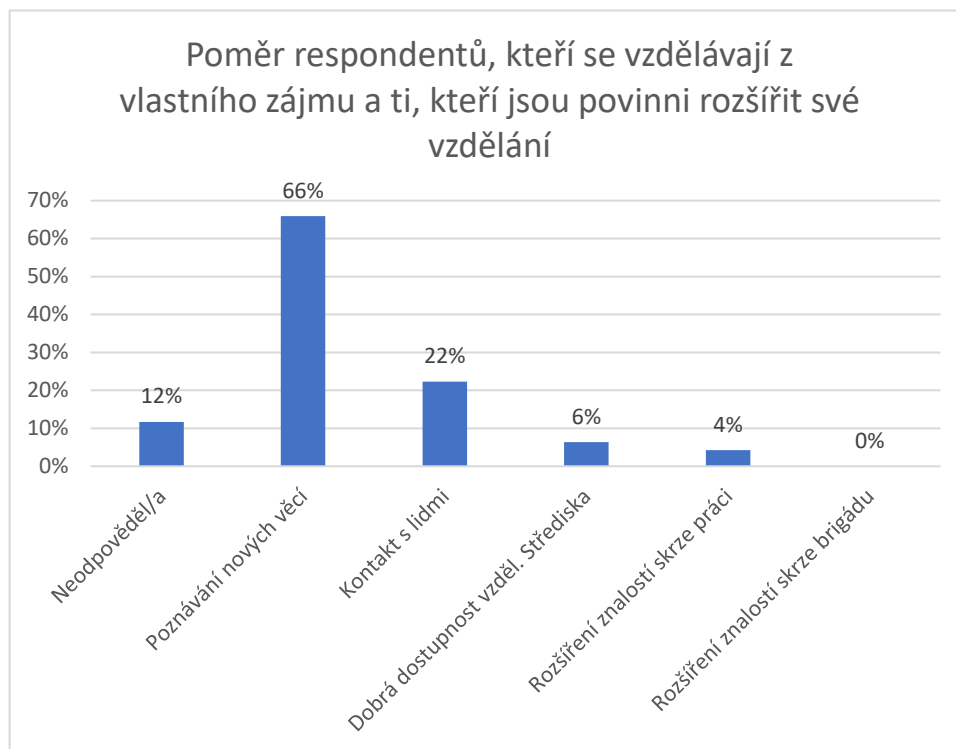

Vlastní zpracování

OTÁZKA V.: Jaká forma vzdělávání je pro Vás nejlepší?

Otázkou V jsme zjišťovali, jakým způsobem se respondenti nejraději vzdělávají. U této otázky je nutné podotknout, že respondenti obvykle volili více odpovědí. Nejčastěji zvolená odpověď byla odpověď č.1 „Vzdělávací naučné pořady“, kterou zvolilo 49 respondentů (52 %). Další často volenou odpovědí byly křížovky, které ve své odpovědi zvolilo 37 seniorů (39 %). Méně početnou skupinu 25 osob tvořili ti, kteří zvolili cestopisy (27 %). 18 dotazovaných zvolilo jako formu vzdělávání časopisy (19 %), 16 dotazovaných zvolilo životopisy osobností (17 %) a 16 seniorů zvolilo vzdělávací knihy (16 %). 5 dotazovaných seniorů zvolilo odpověď 7. „Vzdělávací semináře“ (5 %) a 4 další zvolili vzdělávací kurzy (4 %). 5 seniorů celkového počtu si vybralo jako formu vzdělávání přednášky přímo na univerzitě třetího věku (5 %) a 3 zvolili vzdělávání U3V v konzultačním středisku (3 %). 3 respondenti na tuto otázku neodpověděli vůbec (graf 22 a příloha 25).

Graf 23: Poměr respondentů, kteří se vzdělávají z vlastního zájmu a ti, kteří jsou povinni rozšířit své vzdělání

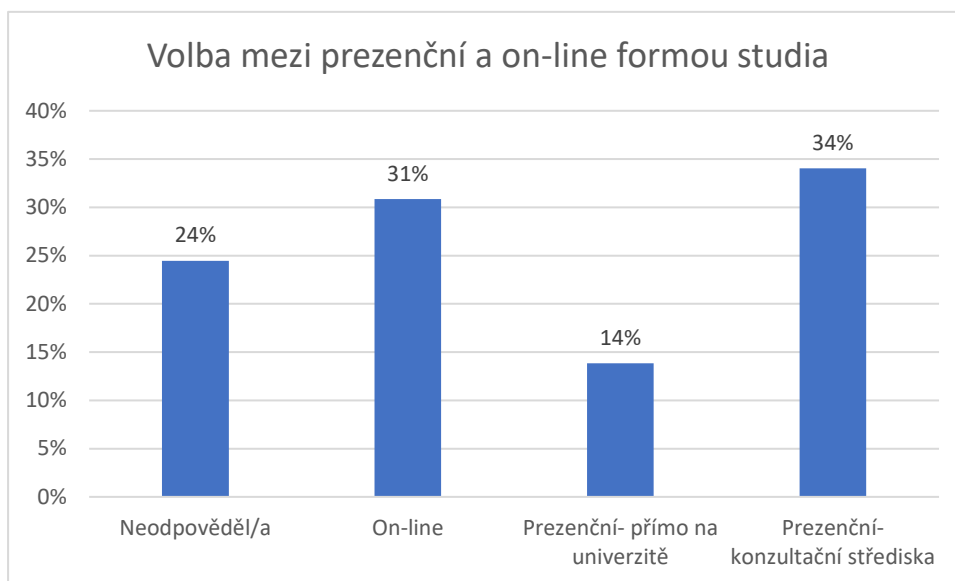

Vlastní zpracování

OTÁZKA W.: Vzděláváte se z vlastního zájmu nebo skrze nutné rozšíření znalostí?

Jak je uvedeno v grafu 23 a příloze 26, většina dotazovaných seniorů se vzdělává z vlastního zájmu po touze poznat nové věci. Tuto odpověď zvolilo 66 % respondentů. Méně volenou odpovědí byla u 21 respondentů odpověď č. 2. „Kontakt s lidmi“ (zamezení sociálního vyloučení) (22 %) a 6 dotazovaných zvolilo možnost dobré dostupnosti vzdělávacího střediska (6 %).

Graf 24: Volba mezi prezenční a on-line formou studia

Vlastní zpracování

OTÁZKA X.: Preferujete on-line formu vzdělávání nebo prezenční?

Z výše uvedeného grafu 24 a přílohy 27 lze vyčíst, že by on-line formu vzdělávání preferovalo 31 % respondentů, prezenční výuku přímo na univerzitě by volilo 4 % a možnost prezenčního vzdělávání v konzultačním středisku by zvolilo 34 %.

5.2 Diskuze

Diskuze popisuje několik výzkumných otázek, které se skládají z jedné hlavní výzkumné otázky a čtyř doplňujících dílčích otázek. Pro naplnění cílů hlavní otázky a dílčích otázek bylo využito dotazníkového šetření. Dotazníky obdrželo 100 respondentů s návratností 94 %.

Hlavní výzkumná otázka: Jaký je zájem mezi seniory žijícími ve městě Rousínov o studium na univerzitě třetího věku?

- O vzdělávání na U3V projevilo zájem 6 % respondentů žijících ve městě Rousínov, zejména kvůli možnosti sociálního kontaktu s lidmi.
 - o Nejvyšší dosažené vzdělání těchto zájemců o studium je z 69 % SŠ s maturitou a z 15 % vysokoškolsky vzdělaných seniorů.
 - o 23 % respondentů, kteří by se chtěli dále vzdělávat formou U3V, rozvíjelo své vzdělání kvůli zajištění svého stálého pracovního místa a 31 % studovalo se záměrem povýšení (karierního růstu).
- 4 % respondentů projevili zájem o studium na U3V kvůli doplnění vzdělání, které jim dříve nebylo umožněno.
 - o Respondenti, kteří si chtějí doplnit vzdělání, protože dříve neměli možnost, se o U3V dozvěděli ze 75 % od známých a z 25 % z televize.
- převážná většina seniorů, tj. 80 % odpovědělo záporně, tedy že o vzdělání nemají žádný zájem a k ničemu jim není.
 - o Skupina respondentů, která nemá o vzdělání zájem, obsahuje 7 % pracujících seniorů, kteří při důchodu stále pracují (vykonávají HPP nebo DPČ).
- 11 % respondentů pečuje o člena rodiny a na studium nemá čas.

Pro srovnání výsledků byl výzkum porovnán s prací Příbyla (2021) „Univerzity třetího věku a jejich místo v životě osob postproduktivního věku“, ze které plyne, že senioři mají nejvíce zájem o poznání nových věcí a také o seznámení a navázání nových kontaktů a přátelství.

Z našeho výzkumu plyne, stejně jako z výzkumu Příbyla (2021), že mají respondenti zájem o další vzdělávání z důvodu sociálního kontaktu s lidmi. Oproti výsledkům Příbyla

(2021) respondenti z výzkumu této práce navíc uvádějí možnost dalšího vzdělávání, které jim v jejich mládí nebylo umožněno.

Dílčí výzkumná otázka 1: V jaké formě se seniori nejraději vzdělávají?

Seniorům, kterých jsme se dotazovali, nejvíce vyhovuje:

- Vzdělávání formou vzdělávacích naučných TV pořadů (jako je AZ kvíz, Kde domov můj či dobrodružství vědy a techniky) si zvolilo početné množství dotazovaných (57 %). Respondenti, kteří zvolili tuto odpověď (tento typ vzdělávání, tj. 57 %), nejčastěji spadají do věkové kategorie mezi 60 (43 %) a 80 lety (43 %).
 - Tato skupina, která preferuje vzdělávání formou TV pořadů, obsahuje 20 % respondentů, kteří dosáhli základního vzdělání a 35 % respondentů, kteří mají vystudovanou střední školu s maturitou. 16 % má vysokou školu.
 - 47 % respondentů, kteří zvolili jako nejlepší formu vzdělání TV pořady, nemá zájem o vzdělávání na U3V. Důvodem je fakt, že už mají vzdělávání za svůj život dost, anebo mají pocit, že jim další studium k ničemu není. 11 % nemá zájem o studium skrze péči o člena rodiny.
- 20 % respondentů se rádo vzdělává u vyplňování křížovek.
 - V této skupině respondentů, která se nejraději vzdělává prostřednictvím křížovek, je 54 % respondentů nejčastěji ve věku mezi 71-80 lety a 5 % ve věku nad 91 let. Počítačová gramotnost je u 46 % respondentů na uživatelské úrovni.
- 14 % respondentů se vzdělává pomocí cestopisů.
 - 48 % z těchto respondentů bydlí ve společné domácnosti s manželem a nikdo z nich nestudoval na U3V.
- pro 10 % seniorů je též přínosné vzdělávat se formou časopisů (např. 21. století, Enigma nebo National Geographic).

Dílčí výzkumná otázka 2: Vzdělávají se dotazovaní z vlastního zájmu či skrze nutné rozšíření vzdělání?

- Z dotazníkového šetření vyplynulo, že se naprostá většina dotazovaných (79 %) vzdělává/vzdělávala z vlastního zájmu.
- 5 % respondentů si rozšířilo vzdělání ve prospěch kariérního růstu (HPP).

Dílčí výzkumná otázka 3: Jak on-line forma studia ovlivňuje život seniorů?

- Množství respondentů (31 %) preferuje on-line formu studia. Tito respondenti se pohybují z 52 % ve věkovém rozmezí 60-70 let, 62 % respondentů ovládá PC na uživatelské úrovni.
- 45 % dotazovaných upřednostňuje prezenční způsob výuky na univerzitě nebo v konzultačních střediscích. 12 % by tuto formu volilo skrze sociální kontakt s lidmi a 10 % by si rádo doplnilo vzdělání, které jim dříve nebylo umožněno.

Dílčí výzkumná otázka 4: V jaké míře je pro seniory dostačující vzdělávání formou TV pořadů?

- Z výsledků kvantitativního výzkumu jasně vyplývá, že se převážné množství respondentů rádo vzdělává a je pro ně dostačující vzdělávání díky televizním naučným pořadům. Tuto možnost si zvolilo 57 % respondentů,
- 20 % respondentů spadající pod tuto odpověď dosáhlo základního vzdělání, 35 % má vystudovanou střední školu s maturitou a 16 % má vysokou školu.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce je vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku. Pro naplnění všech cílů zadané práce bylo využito dotazníkového šetření. Dotazník byl tvořen tak, aby následné zpracování v programu Microsoft Excel bylo co nejpřehlednější. Všechny otázky byly označeny písmenem od A až do písmene X a jednotlivé odpovědi k těmto otázkám byly označeny číselně. Díky tomu nebylo nutné u každého respondenta přepisovat přesné znění otázky a její odpovědi, ale pouze zvolená písmena a čísla. Toto je patrné z excelové tabulky, která je v příloze 2. Tímto způsobem jsme si výrazně urychlili celkový přepis všech dotazníků.

Následným využitím jednoduchého vzorce jsme nahradili čísla otázek příslušným textem. Vznikla přehledná, lehce filtrovatelná databáze všech odpovědí (příloha 3). Tímto jednoduchým postupem byly získány veškeré relevantní informace z dotazníkového šetření. Z těch byly vytvořeny všechny tabulky a grafy této závěrečné práce.

Hlavním cílem práce bylo dosáhnout pomocí dotazníkového šetření zodpovězení jak hlavní výzkumné otázky, tak dílčích výzkumných otázek. Stanovenými cíli jsme zjišťovali, jakou formu vzdělávání respondenti preferují nejvíce. Zda se jedná o vzdělávání dobrovolné či záměrné (např. kariérní růst). Dále nás zajímalo, jestli mají senioři zájem o on-line formu vzdělávání. Posledním cílem této práce bylo zjistit, v jaké míře je pro seniory dostačující vzdělávání skrze televizní naučné pořady.

Z výzkumu vyplývá následující. Zájem o studium na univerzitě třetího věku je uspokojivý vzhledem k počtu dotazovaných respondentů (14 % z celkové skupiny dotazovaných). Větší část dotazovaných seniorů má pocit, že už má za svůj život vzdělání dost a že jim další studium k ničemu není. Převažující skupina dotazovaných má vystudovanou střední školu s maturitou a již nemá motivaci k dalšímu studiu. Někteří respondenti uvádějí, že na vzdělávání nemají dostatek času, a to zejména skrze péči o dalšího člena rodiny. 17 % dotazovaných respondentů nemělo povědomí o možnosti studia na U3V.

Dotázaní respondenti uvedli jako nejvíce vyhovující formu vzdělání naučné televizní pořady. Za dostačující tuto formu vzdělání považuje 57 % respondentů. Naprostá většina dotazovaných respondentů se vzdělává z vlastního zájmu.

Ačkoliv žijeme v moderní době obohacené o moderní technologie, zájem seniorů o on-line výuku je stále na nízké úrovni. Již na počátku výzkumu bylo počítáno s nepřilíh velkou technologickou zdatností respondentů vzhledem k zamýšlené věkové kategorii

výzkumu. Proto byly dotazníky rozneseny každému respondentovi osobně. To se kladně projevilo na vysoké návratnosti vyplněných dotazníků (94 %). Tento předpoklad se také projevilo u 45 % respondentů, kteří uvedli preferenci prezenčního studia nad možností on – line vzdělávání. Dále z výzkumu vyplynulo, že z celkového počtu respondentů využívá 48 % seniorů počítač na uživatelské úrovni (zapnutí PC, e-mail, skype) a 38 % seniorů využívá smartphone k pokročilejším funkcím (fotografování s filtry, natáčení videí, sociální sítě, internetové bankovníctví).

Bylo by zajímavé použít výsledky této závěrečné práce jako podmět pro navazující práci diplomovou. Navrhujeme rozšířit dotazníkové šetření ve městě s vyšší koncentrací vzdělávacích zařízení. Jako vhodné město navrhujeme Brno nebo Olomouc. Důvodem je lepší dostupnost U3V a jiný životní styl respondentů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ADAMEC, Petr a David KRYŠTOF. Univerzity třetího věku na vysokých školách. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5640-4.
2. HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
3. HEGYI, Ladislav a Štefan KRAJČÍK. Geriatria. Bratislava: Herba, 2010. ISBN 978-80-89171-73-6.
4. CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
5. KALVACH, Zdeněk. Geriatrie a gerontologie. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6.
6. KRYSTOŇ, Miroslav, Michal ŠERÁK a Łukasz TOMCZYK. Nové trendy ve vzdělávání seniorů. Praha: Stowarzyszenie Gerontologów Społecznych, 2014, 2014. ISBN 978-80-904531-8-0.
7. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. Výukové metody. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5039-5.
8. ONDRÁKOVÁ, Jana. Vzdělávání seniorů a jeho specifika. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.
9. PRŮCHA, Jan. Andragogický výzkum. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5232-7.
10. ŘEHULKA, Evžen. Škola a zdraví 21: Výchova ke zdraví: souvislosti a inspirace. Brno: MUNI PRESS, 2010. ISBN 978-80-210-5366-3.
11. Sikorová, E. (2010). Univerzita třetího věku na Slezské univerzitě, Obchodně podnikatelské fakultě v Karviné v kontextu národního, evropského a světového vývoje. In Univerzita třetího věku – Historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje. Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 20. výročí založení Univerzity třetího věku na MU 6.-7. dubna 2010 (135-150). Brno: Masarykova univerzita.
12. STUART-HAMILTON, Ian. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8274-2.

13. ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
14. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.
15. TOŠNEROVÁ, Tamara. Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506-0.
16. VIDOVIČOVÁ, Lucie. Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. Active Ageing: A Policy Framework [online]. Geneva: World Health Organization: WHO, 2002 [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf;jsessionid=3DDE384A9EA6D11999B13A52DD60C683?sequence=1
2. Ageismus. Mýty a stereotypy o stáří a stárnutí [online]. Praha: Metodický portál rvp, 2018 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/21662/AGEISMUS-MYTY-A-STEREOTYPY-O-STARI-A-STARNUTI.html>
3. AI U3V. (2018). The Origin And Purpose Of The University Of The Third Age. Dostupné z: <http://www.aiu3a.com/origin-and-purpose/>
4. Aktivní stárnutí [online]. Praha: Evropská rozvojová agentura, 2012 [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://eracr.cz>
5. Asociace univerzit třetího věku [online]. Praha: Asociace univerzit třetího věku ČR, 2018 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.au3v.cz>
6. Asociace Univerzit Třetího Věku ČR. (2018). Dostupné z: <http://www.au3v.cz/index.php>
7. ČSSZ: Důchodci v ČR [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/99428/duchodci_v_cr_v_casove_rade.pdf/c75ba336-7353-69a0-7595-eb4d027db7dd
8. ČSÚ: Mzdy a náklady práce [online]. Praha: Český statistický úřad, 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/prace_a_mzdy_prace
9. ČSÚ: Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2018 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>
10. ČSÚ: Průměrná výše starobního důchodu v České republice [online]. Praha: Český statistický úřad, 2021 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-prumerna-vyse-starobniho-duchodu-v-ceske-republice>

11. EUROSTAT: Median of the housing cost burden distribution by age, sex and poverty status [online]. Praha: EU-SILC survey, 2016 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/data/datasets/tqrwagtgnghrzkkbbwco8q?locale=en>
12. MPSV: Struktura uchazečů a volných míst [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/web/data/vizualizace10?mesic=12&rok=2014&typZobrazeni=PODLE_VEKU
13. MPSV: Vývoj výdajů na sociální ochranu podle evropského statistického systému ESSPROS [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/vyvoj-vydaju-na-socialni-ochranu-podle-evropskeho-statistickeho-systemu-esspros>
14. Petra Hrachovinová: Počet obyvatel města Rousínov [online]. Rousínov: MÚ Rousínov, 28.3.2023, 9:26n. 1. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: Message-ID
15. PŘIBYL, Vojtěch. \textit{Univerzity třetího věku a jejich místo v životě osob postproduktivního věku} [online]. Olomouc, 2021 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/xmaf8w/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce RNDr. Kristína Tománková, PhD.
16. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025: Desatero přípravy na stárnutí [online]. Praha: MPSV, 2021 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/Strategický+rámec+přípravy+na+stárnutí+společnosti_2021-2025.pdf/ebffaa4-b010-6a72-e3b2-81e0fd5fcbd6

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AIUTA	Association Internationale des Universités de Trisième Age (Mezinárodní sdružení univerzit třetího věku)
AU3V	Asociace univerzit třetího věku
č.	číslo
ČR	Česká republika
DPČ	Dohoda o pracovní činnosti
DVO	Dílčí výzkumná otázka
EFOS	European Federation of Older Students at the Universities
ESSPROS	Evropský systém jednotných statistik sociální ochrany
Fce	Funkce
HC	Hlavní cíl
HPP	Hlavní pracovní poměr
HVO	Hlavní výzkumná otázka
IT	Informatika
Knihovna KD	Knihovna Karla Dvořáčka – Vyškov
MENDELU	Mendelova univerzita v Brně
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PC	Personal computer – počítač
PO	Podnikání
SEŠ	Střední ekonomická škola
SMS	Textová zpráva
SOŠ	Střední odborná škola
SOUN	Střední odborné učiliště nábytkářské
SŠ	Střední škola
SZTŠ	Střední zemědělská – technická škola
U3V	Univerzita třetího věku
UPOL	Univerzita Palackého v Olomouci
USA	United States of America (Spojené státy americké)
VC	Vedlejší cíl
VŠ	Vysoká škola
VŠ MU	Vysoká škola – Masarykova univerzita
VU3V	Virtuální univerzita třetího věku
VUT	Vysoké učení technické v Brně
WHO	World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)
ZAWiW	Centrum pro další vzdělávání Univerzity v Ulmu
ZŠ	Základní škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Průměrná výše starobního důchodu v ČR	21
Tabulka 2: Nárůst seniorské populace	22

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Poměr pohlaví dotazovaných respondentů	39
Graf 2: Poměr věku dotazovaných.....	40
Graf 3: Možnosti soužití ve společné domácnosti	41
Graf 4: Zázemí respondentů	42
Graf 5: Nejvyšší dosažené vzdělání	43
Graf 6: Rozvoj studia dotazovaných během pracovní kariéry	44
Graf 7: Poměr pracujících a nepracujících seniorů.....	45
Graf 8: Znalost dotazovaných s PC	46
Graf 9: Typ a využití mobilního telefonu	47
Graf 10: Odkud se dotazovaní dozvěděli o U3V	48
Graf 11: Zájem dotazovaných o možnost studia	49
Graf 12: Povědomí dotazovaných o možnostech vzdělávacích přednášek v místě bydliště.....	50
Graf 13: Povědomí dotazovaných o vzdělávacích přednáškách v místě bydliště	51
Graf 14: Míra motivace ke vzdělávání u dotazovaných	52
Graf 15: Absolvování studia respondentů na U3V	53
Graf 16: Poměr respondentů, které studium bavilo a které nebavilo.....	54
Graf 17: Poměr dotazovaných, kterým studium něco přineslo a kterým nepřineslo	55
Graf 18: Poměr respondentů, kterým na studiu něco vadilo a kterým nevadilo.....	56
Graf 19: Poměr oborů, které dotazovaní studovali	57
Graf 20: Kde dotazovaní studovali	58
Graf 21: Zájem respondentů o konkrétní oblast studia.....	59
Graf 22: Nejoblíbenější forma vzdělávání respondentů	60
Graf 23: Poměr respondentů, kteří se vzdělávají z vlastního zájmu a ti, kteří jsou povinni rozšířit své vzdělání	61
Graf 24: Volba mezi prezenční a on-line formou studia	62

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1: Dotazník
- Příloha 2: Celkový přehled odpovědí respondentů – číselná forma
- Příloha 3: Náznový přehled odpovědí respondentů – demografické údaje a rozvoj vzdělání během pracovního působení
- Příloha 4: Náznový přehled odpovědí respondentů – otázka J až N – U3V zájem respondentů o typ vzdělání
- Příloha 5: Náznový přehled odpovědí respondentů – otázka O až X – studium na U3V, forma vzdělání
- Příloha 6: Pohlaví respondentů
- Příloha 7: Věk respondentů
- Příloha 8: Možnosti soužití ve společné domácnosti
- Příloha 9: Zázemí respondentů
- Příloha 10: Nejvyšší dosažené vzdělání
- Příloha 11: Rozvoj studia během pracovní kariéry
- Příloha 12: Poměr pracujících a nepracujících
- Příloha 13: Znalost dotazovaných s PC
- Příloha 14: Typ a využití mobilního telefonu
- Příloha 15: Odkud se dotazovaní dozvěděli o U3V
- Příloha 16: Zájem dotazovaných o vzdělávání na U3V
- Příloha 17: Možnosti vzdělávacích přednášek v místě bydliště
- Příloha 18: Povědomí seniorů o vzdělávacích aktivitách, které pořádá město
- Příloha 19: Míra motivace ke vzdělávání
- Příloha 20: Absolvování studia respondentů na U3V
- Příloha 21: Poměr dotazovaných, které studium bavilo a které nebavilo
- Příloha 22: Poměr dotazovaných, kterým studium něco přineslo a kterým nepřineslo
- Příloha 23: Poměr respondentů, kterým na studiu něco vadilo a kterým nevadilo
- Příloha 24: Obory, které dotazovaná studovali

- Příloha 25: Kde dotazovaní studovali
- Příloha 26: Zájem respondentů o konkrétní oblast studia
- Příloha 27: Nejvýhodnější forma vzdělávání respondentů
- Příloha 28: Poměr respondentů, kteří se vzdělávají z vlastního zájmu a ti, kteří jsou povinni rozšířit své vzdělání
- Příloha 29: Volba mezi prezenční a on-line formou studia